

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 11.

Onsdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 10 och andra lagutskottets utlåtande nr 7.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 19 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i avseende å post- och telegrafverken.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 19 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1921 i avseende å post- och telegrafverken.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för inköp för telegrafverkets räkning av ett område om 2,617 kvadratmeter av hemmansdelen ⁴⁸⁴³/₁₀₂₄₀₀ mantal Boden nr 2 litt. AI ba i Boden på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angiven orsak hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, A. C. Lindblad, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *K. A. Tengdahl, A. Anderson* i Råstock, *S. E. J. Lübeck, O. Nilsson* i Örebro, *O. Osberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för inköp för telegrafverkets räkning av ett område om 2,617 kvadratmeter av hemmansdelen ⁴⁸⁴³/₁₀₂₄₀₀ mantal Boden nr 2 litt AI ba i Boden på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor, att utgå av låne-medel.

Herr statsrådet *Murray*: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom kammaren behagat finna utav den hittills genomgångna delen av statsutskottets föreliggande betänkande, har utskottet företagit åtskilliga nedsättningar utav de anslag, som Kungl. Maj:t begärt. Jag måste för min del respektera det syfte, varifrån utskottet härvidlag utgått, och jag kan göra det med så mycket bättre samvete, som jag av precis samma skäl tidigare företagit än mera hårdhänta strykningar i begäran om anslag, som framkommit från vederbörande verk. På nu förevarande punkt har jag emellertid den uppfattningen, att utskottet, d. v. s. majoriteten inom utskottet, gått något hårdhänt tillväga.

Utskottet säger kort och gott utan någon motivering, att med inköpet av denna tomt för telegrafverket — tomten i Boden, som skulle kosta 40,000 kronor — torde utan större olägenhet kunna anstå. Jag har en häremot avvikande mening.

För att med några siffror klarlägga den snabba utveckling, som telegrafstationen i Boden undergått, vill jag påpeka, att inkomsterna vid densamma år 1911 uppgingo till 52,000 kronor, år 1919 till 237,000 kronor och år 1920 till 323,000 kronor. Det är sålunda en snabb utveckling, som presterats av denna station, vilket skulle kunna ytterligare belysas, men jag skall icke upptaga kammarens tid därmed.

Utav den utredning, som statsrådsprotokollet i berörda hänseende innehåller, framgår, att den nuvarande lokalen, som är förhyrd för tiden intill den 1 oktober 1925, är för trång och icke bereder möjlighet att åstadkomma den allra nödvändigaste utrymmesförbättring under de närmaste åren. Detta framgår, för att taga några exempel, därav, att telegrafkommissarien icke förfogar över eget rum, utan måste dela det samma med kassören; att det icke finnes något kapprum för den till

28 personer uppgående personalen; att det icke finnes någon plats för arkiv och blanketter, och att själva det rum, som innehåller växelborden, icke är stort nog för att tillmötesgå de utrymmeskrav, som oundgängligen måste tillgodoses under den närmare framtiden. Följden härav är, att telegrafverket *måste* hava en ny lokal den 1 oktober 1925, och då är frågan, var man skall finna densamma.

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.
(Forts.)

Det ligger då närmast till hands att tänka sig, att man fortsätter på samma väg, på vilken man hittills inslagit, nämligen att förhyra lokal. Förhållandena äro emellertid sådana, att när en telegrafstation nått en utveckling av den omfattning, som den i Boden nått, vågar man icke längre binda sig vid en förhyrd lokal, ty risken är för stor. Den nya lokal, som man i Boden måste ha år 1925, måste med hänsyn till framtiden bereda plats för växelbord med en maximikapacitet av 2,500 abonnenter — det nuvarande abonnentantalet är omkring 1,000 — ty man måste räkna en telegrafstations livslängd åtminstone till 25 år. Stationen måste vidare utrustas med centralbatteri, som är betydligt mera skrymmande men, när stationen nått en viss omfattning, i driften billigare än lokalbatterier.

Jag skall nu tillåta mig att en smula gå in på de allmänna principer, som telegrafstyrelsen plägar följa, när det gäller att bereda plats för sina stationer. Det är därvid huvudsakligen tre synpunkter, som den måste hålla för ögonen. Den första är trygghet att få behålla stationen tillräckligt lång tid, vilket antingen kräver egen lokal eller lång hyrestid, om man vill undgå att bli uppskörtad. Den andra är, att man skall ha möjlighet till utvidgning under denna tid; och den tredje är, att man skall ha viss trygghet beträffande eldsäkerheten.

Det är tydligt så, att då flyttning av en station, sådan som den i Boden, kostar omkring 225,000 kronor, detta är ett utmärkt vapen i händerna på hyresvärden för att pressa telegrafverket att i den stund kontraktet närmar sig sitt slut betala så gott som vad som helst. Det är vidare tydligt, att det i stationshuset måste finnas plats för ytterligare utvidgningar, när sådana påkallas. Om det icke finnes möjlighet till dylika utvidgningar, har hyresvärden återigen i sin hand att uppskört telegrafverket, i vetskap om att det måste betala vad som fordras. Och slutligen är det så, att en betryggande eldsäkerhet är av väsentlig betydelse. Brinner stationen, så förstöres icke blott stora materialvärden, utan, vad värre är, hela telegraf- och telefontrafiken stoppas för månader på denna plats.

Utom dessa allmänna synpunkter finnas i detta fall flera andra tungt vägande skäl för det föreslagna tomtköpet. Rangeringen av samtalen på övre Norrland sker för närvarande från Luleå. Detta har tillsvidare varit lämpligt därför, att Luleå åtminstone intill senare år i telefoneringshänseende varit den faktiska huvudpunkten i övre Norrland, men sedan gruvsamhällena och en del andra samhällen med åren tillvuxit i betydelse, är detta icke längre förhållandet, utan småningom har Boden blivit huvudpunkten. Detta betyder, att alla samtal på övre Norrland,

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden. (Forts.)

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden. Detta återigen medför, att räckvidden av samtalsmöjligheten, som beror i viss mån av avståndet, har förkortats med 8 mil. Vidare vill jag erinra därom, att det inom en snar framtid kommer att genomföras elektrisk drift på linjen Gällivare—Luleå. Det har redan förut konstaterats, att elektrisk drift medför sådana störningar på telefon- och telegraf-linjerna, att dessa måste flyttas ut från de elektriska järnvägarnas närhet. När det nu är så, att Boden skall bli huvudpunkten, så måste man kunna vid omflyttningar, som äro oundgängliga, kunna utgå från, att Boden verkligen blir centralpunkten. Och vidare är det ur driftsynpunkt av yttersta vikt att, när störningarna nu en gång äro så besvärliga, man åtminstone slipper ifrån att behöva räkna med sådana från den elektriska bansträckan Luleå—Boden. Till slut vill jag meddela att telegrafstyrelsen har för avsikt att i avseende å telefontrafiken på övre Norrland införa det s. k. multiplexsystemet, som medger att på en gång framföra flera samtal på en och samma tråd. Denna anordning kräver en permanent station, på vilken man kan uppmontera en del för ändamålet behövliga dyrbara maskiner. Alla dessa skäl tala för, att anslaget till tomten nu beviljas, så att Boden kan ordnas såsom rangeringsstation för övre Norrland. Uppställer man så den frågan: Skall det just vara denna tomt och ingen annan, så vill jag besvara den med ja; det är nämligen så, att valet av tomt till en början rätt så mycket är beroende därav, att man kan i görligaste mån undvika störningar från den elektrifierade bangården i Boden. Telegrafstationen får icke ligga för nära banområdet. Vidare tillkommer en annan omständighet, som är av rätt så stor ekonomisk betydelse, och det är den, att telegraf- och telefonstationen icke kan ligga var som helst utanför störningsområdet, utan bör ur ekonomisk synpunkt ligga i centrum av telefontätet, vilket ingalunda behöver betyda detsamma som i centrum av samhället. För att belysa, vad denna omständighet kan betyda, vill jag berätta, att jag för någon tid sedan besökte en mindre stad, där det var fråga om att flytta telegrafstationen från en plats vid stadens huvudgata till en annan plats vid samma gata. Båda voro belägna mitt i staden enligt vanlig uppfattning, och skillnaden mellan dessa platser var endast 350 meter, och man frågade sig: Kan det vara rimligt att flytta stationen 350 meter, när platserna ligga så nära varandra? Ja, det visade sig, att förflyttningen av stationen dessa 350 meter skulle innebära en besparing av ledningar och anordningar så betydande, att minskningen av utgifterna för denna lilla stad kunde taxeras till 12,000 kronor pr år. Tittade man på telefonkartan, stadens karta med det inlagda telefontätet, så fann man, att fastän det var en så liten skillnad i rummet, låg den ena tomten i telefontätets centrum och den andra i periferien. Detta kan ge herrarna en föreställning om hur känsligt det är att finna den rätta platsen för en telegraf- och telefonstation. Beträffande den tomt i Boden, som det varit tal om, säger telegrafstyrelsen, att ur antydda

synpunkter kan endast den tomt, som nu är ifråga, rekommenderas. Och såsom herrarna torde finna, är beloppet 40,000 kronor relativt litet, om man jämför det med kostnaderna att flytta, jämför det med vad det kostar att bygga och jämför det med de årliga förluster, man lider, om stationen förlägges till felaktig plats.

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.
(Forts.)

Nu kan det ju sägas, att det icke är så bråttom. Också utskottet har sagt det. Får man emellertid icke denna tomt nu, går affären om intet. Vi ha då att försöka skaffa en likvärdig tomt. Enligt styrelsens mening går det icke för sig, utan man får då nöja sig med en sämre tomt. Styrelsen är vidare urständsat att planlägga bygget, förrän riksdagen ånyo yttrat sig i saken, men detta bygge måste dock vara klart till den 1 oktober 1925. Om tomtinköpet nu beslutes, kunna ritningar uppgöras och förslag om nybyggnad läggas fram för nästa års riksdag. Riksdagen kan då bevilja behövligen anslag, och på förvåren 1925 kan inflyttningen i den nya stationen ombesörjas, så att allt är klart till den 1 oktober 1925.

På de skäl, jag nu anfört, tillåter jag mig uttrycka den önskan, att kammaren, när det dock rör sig om ett relativt obetydligt belopp, ville följa den mening, som minoriteten inom utskottet gjort till sin.

Herr förste vice talmannen: Herr statsrådet har så utförligt genomgått denna sak, att jag icke behöver sätta kammaren in i denna fråga. Vi hava redan, när vi förberedde denna fråga, haft att tillgå alla de uppgifter, som här äro framlagda av statsrådet, och på den avdelning i utskottet, som behandlade frågan, hade man den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts begäran borde tillstyrkas i detta fall. Det är ju alldeles klart, att i jämförelse med värdet av själva stationen är priset för tomten en underordnad fråga; man får lov att taga hänsyn till tomtens läge, så att man vid själva bebyggandet gör en besparing och dessutom får ett läge, som är lämpligt med hänsyn till själva telefontrafiken och så att denna icke kommer i någon konflikt med de starka strömmar, som äro nödvändiga för att driva den elektriska banan ner till Luleå. När man har denna synpunkt, så är man därigenom inskränkt med avseende å valet av tomt. Dessutom tillkommer en annan omständighet i Boden, nämligen att grundförhållandena äro så dåliga på en del ställen. Vi ha genomgått alla de tomter, som varit på förslag, och så vitt man kunnat bedöma på avdelningen — den representeras här av reservanterna — så är det mest ekonomiskt för statsverket att förvärva den tomt, som här är ifråga. Den tillhör en enskild man, och det är därför all sannolikhet för, att om icke riksdagen beslutar sig för att inköpa den, så blir den såld till annat håll och kanske ånyo försåld, och sålunda är det möjligt, att flere mellanhänder träda emellan. Och om staten icke får någon annan lämplig tomt, så får man komma tillbaka till riksdagen och sedan betala ett pris, som eventuellt är högre än det nuvarande.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag på ut-

Om anslag skottets hemställan och bifall till reservationen, vilket innebär ett bifall till inköp av till Kungl. Maj:ts proposition.
en byggnads-
tomt i Boden.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Utskottet har icke velat gå med på Kungl. Maj:ts förslag i denna del, därför att det ansåg, att ett pris av 40,000 kronor för denna tomt vore oskäligt högt. Med den starka nedgång i prisvärdet, som inträffat, har man utan vidare ansett, att det är ett för högt pris för en tomt i Boden, där det icke är så synnerligen tätt bebyggt och där det finnes relativt stora fria platser. Under sådana förhållanden måste det resa sig stora betänkligheter mot att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Det förhållandet, att tomtpriset utgör en mindre del av byggnadskostnaden i sin helhet, får icke föranleda, såvitt jag kan förstå, att man underlåter att pröva huruvida priset å en tomt är riktigt eller icke. Man skall bedöma tomtpriset i och för sig. Sedan är byggnadspriset en annan sak. Att en byggnad av denna beskaffenhet bör ligga centralt, är riktigt till en viss grad, så långt som därmed avses att tillmötesgå allmänhetens berättigade krav, men med hänsyn till den allmänna samtalsfrekvensen torde det icke spela någon som helst roll, om en byggnad av denna beskaffenhet ligger ett eller annat kvarter längre bort från den mest centrala punkten i Boden. Ur dessa synpunkter synes det mig, att telegrafstyrelsen kan hava anledning taga i övervägande, om icke en betydligt billigare tomt, visserligen något mindre centralt belägen, men som ändå kan tillgodose behovet, står att anskaffa. Att gå på och betala pris för tomter och områden som om ingenting hade hänt, trots den starka depressionen, varil landet befinner sig, kan jag icke anse vara riktigt.

Därtill kommer, att statsutskottet har ansett, att om man på varje punkt, där man utan allt för stora olägenheter för tillfället kan göra det, sparar eller skjuter undan en utgift, är det i högsta grad önskvärt med hänsyn till de svårigheter, som vi säkerligen i alla fall få för att kunna uppgöra budgeten. Statsutskottet har ansett att, då det här endast är fråga om inköp av en tomt och icke fråga om att bygga, eftersom förslag därom icke föreligger, denna utgift är av sådan beskaffenhet, att man kan skjuta på densamma. Vid det tillfälle, då byggnadsförslag föreligger, och man begär anslag till det, torde det vara tillräckligt att bevilja medel även för tomten. Det kommer säkerligen icke att bli ett sådant uppsving i Boden, lika litet som i andra delar av landet, med hänsyn till den allmänna ekonomiska situationen, att man behöver riskera att vid det tillfället stå utan möjlighet att få en för detta ändamål tillfredsställande och lämplig tomt. Det är dessa synpunkter, som varit de vägledande för statsutskottet, och jag tror, att utskottet handlat synnerligen förtänksamt och klokt och icke på något sätt åsidosatt de intressen, som det varit skyldigt att tillgodose, då det för tillfället avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet M u r r a y: Endast några korta ord! Herr Kvarnzelius framhöll, att man bör se tomtfrågan som en affär för sig och sedan byggnadsfrågan och vad därmed sammanhänger som en affär för sig. Jag undrar, om det är på det sättet de affärssdrivande verken böra gå till väga, eller om det icke snarare är så, att när de skola göra en anordning för att bygga, de böra se saken som en affär i sin helhet. Jag föreställer mig, att så förfar väl var och en, som gör en affär, att han ser efter, vad det blir av det hela. Icke skulle det kunna falla en privat affärsman in att vägra att betala 10,000 kronor för mycket för en tomt, om han i alla fall kan förtjäna 20,000 kronor genom att göra anordningen. Icke säger han väl: "Jag går icke med på ett sådant ockrarpris, utan jag avstår hellre från hela affären." Den tankegången tror jag icke kan vara riktig. Jag medger gärna, att jag nu tillspetsat herr Kvarnzelius' ord mera än jag kanske borde hava gjort. Jag kan dock icke få klart för mig, att det här är fråga om ett så avskräckande pris, att man därför kan och bör bortse från de affärssynpunkter, som gälla det hela.

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.
(Forts.)

Ännu en liten detalj ur herr Kvarnzelius' yttrande. Herr Kvarnzelius sade, att det är mycket bra och lämpligt, att telegrafstationen ligger centralt för telegrambuden och allmänheten, ehuru han ju i detta fall icke ville tillerkänna dessa omständigheter avgörande betydelse. Ett centralt läge i den meningen är givetvis önskvärt, men det var icke precis detta, jag nyss talade om. Jag berörde frågan om tomtens läge ur ekonomisk synpunkt. Jag sade, att stationen bör ligga i centrum av själva telefonnätet för att spara de merutgifter, som äro förbundna med onödigt långa ledningar. I det exempel, jag anförde från den lilla stad, jag härom dagen besökte, kunde man säga, att de två ifrågakommande platserna lågo lika bekvämt för stadens invånare. Härom fanns intet tvivel. Men det visade sig dock, att de 350 meter, som skilde tomterna, betydde en minskad utgift och alltså en ökad inkomst från stationen av 12,000 kronor pr år, vilket ju är pengar.

Herr L i n d b l a d: Jag har under den ingående behandling, som frågan varit föremål för på avdelningen, sällat mig till reservanterna. Visserligen gjordes den uppfattningen gällande på fjärde avdelningen, att priset var väl högt. Man tyckte, att en tomt i Boden borde kunna förvärfvas till billigare pris. Men sedan man diskuterat frågan och diskuterat den med telegrafstyrelsens representant och fått klart för sig alla de synpunkter, som voro grundläggande för telegrafstyrelsen vid beslutet om tomtinköpet, kunde jag icke finna annat än, att man gjorde klokt i att nu inköpa tomten för att sedermera bebygga densamma för telegrafverkets räkning. På så sätt skulle man kunna få en tillfredsställande byggnad på den centrala plats, som Boden är avsedd bli för telegrafverket.

Jag är visserligen av samma uppfattning som herr Kvarnzelius, att statsutskottet bör spara överallt, där det kan sparas, och jag tror även,

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden. att fjärde avdelningen i detta avseende sökt göra, vad den kunnat. Men man får väl ändå gå fram med en liten smula försiktighet, när det gäller de affärsdrivande verken. Det går icke an att alldeles strypa till på alla områden. Nu är det väl sant, att detta tomtköp icke innebär någon verksamhet i övrigt, och att således de medel, som utgivas för det, kunna bli mera räntebärande, om man icke inköpte tomten. Men de affärsdrivande verken få dock planera en smula för sig på de allra viktigaste ställena, och då kan man icke undgå att nödgas bevilja medel, där man annars tycker, att det skulle vara lämpligt att skjuta på det.

(Forts.)

Jag kan som sagt med hänsyn till den uppfattning, jag fått av den ingående debatt, som har föregått frågans behandling inom avdelningen och utskottet, icke annat än tillstyrka reservanternas hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr K v a r n z e l i u s : Herr greve och talman! Herr statsrådets resonemang om ett högt tomtpris har naturligtvis sin riktighet, försåvitt man bygger för att få göra affär. Det är tydligt, att, om man uppför en dyrbar byggnad, man bör lägga den på en så central plats, att man kan realisera den utan att riskera förlora någonting. Men här är icke meningen att göra affär på det sättet. Staten bygger detta hus med avsikt att behålla det för all framtid. Tomtens läge ur vanlig affärssynpunkt spelar här ingen som helst roll. Man har endast att se till, att man har lagt byggnaden så, att man icke oskäligt gör det obekvämt för den telefonerande allmänheten.

Vad samhället Boden beträffar, utgöra statens anläggningar där uppe den mest betydande delen av detta samhälle. De ligga runt omkring samhället, och det är på dessa statens anläggningar, som Boden i stor utsträckning lever. Då dessa etablissement av skilda slag ligga oerhört spridda där uppe med mycket stora avstånd från varandra, anser jag, att det spelar en relativt obetydlig roll, om telegrafstationen ligger i det ena eller andra kvarteret. Vad affärslivet där uppe i Boden beträffar, kan man sannerligen icke tala om någon viss stor affärspulsåder eller om någon centralpunkt jämförlig med t. ex. Gustaf Adolfs torg eller dylikt. Det är endast små hantverkare och mindre affärsidkare, som kanske två à tre gånger om året gå till telegrafstationen, och om de få taga några steg mer eller mindre, så betyder det sannerligen ingenting för frekvensen.

Det är därför, som jag fortfarande måste vidhålla, att man har rättighet och även skyldighet att i någon mån se på priset på tomten i och för sig. Då säger jag fortfarande, att något mer än 15 kronor kvadratmetern för en tomt på en plats som Boden är oskäligt dyrt, och detta bör vara tillräcklig anledning att skjuta på ärendet. Om byggnadskostnaden blir 1 miljon eller 700,000 kronor, spelar i detta avseende ingen som helst roll. Det är och förblir 40,000 kronor för denna tomt, och på en plats som Boden borde en tomt kunna anskaffas för $\frac{1}{10}$ av detta belopp. Det är detta, som är avgörande, för att jag ställt mig på denna ståndpunkt inom utskottet och fortfarande vidhåller min åsikt.

Jag kan dock icke förstå, att på en plats som Boden, där det icke är *Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.* ont om mark, staten skall behöva betala ett tomtpris av mer än 15 kronor kvadratmetern.

Det är så pass märkligt, att man har anledning fästa kungl. telegrafstyrelsens uppmärksamhet på, att den får icke förbise en sådan i och för sig obetydlig sak som priset å tomter för dess byggnader.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Det var herr Lindblad, som uppkallade mig, då han sade, att de affärsdrivande verken böra planera en liten smula för sig. Då vill jag berätta för kammaren, huru post- och telegrafverken planera för sig uppe i Norrland. Jag skall nämna ett exempel från Gällivare. Telegrafverket och postverket yrkade för några år sedan på att få en nybyggnad därstädes, och de fingo också riksdagen att bevilja anslag för en byggnad, som enligt kostnadsberäkningen skulle kräva en summa av 595,000 kronor. Nu är det på det viset, att för närvarande hyra de båda verken sina lokaler där uppe. Telegrafverket betalar 1,500 kronor för sin och posten 800 kronor för sin lokal, allt per år. Härav torde framgå, huru våra affärsdrivande verk planera för sig i ekonomiskt avseende, då de, oaktat de kunna få hyra lokaler för sådana små summor, komma och begära anslag på 595,000 kronor för nöjet av att få egna lokaler. På samma sätt förhåller det sig på en hel del andra platser i Norrland. Statsrevisorerna voro däruppe i höstas och besökte olika platser, och beträffande Gällivare uttalade revisorerna den uppfattningen, att det planerade och beslutade bygget borde inhiberas. Uttalandet har också haft till följd, att post- och telegrafverken ha låtit nöja sig med att för den närmaste framtiden avstå från igångsättandet av berörda byggnad.

Vid revisorernas ankomst till Boden besöktes även lokalerna för de affärsdrivande verken därstädes och det befanns, att det förhöll sig ungefär på samma sätt därstädes. Post- och telegrafverken vilja även där bygga tillsammans och lämna sina nuvarande hyrda lokaler. Generalpoststyrelsen säger, att den nuvarande lokalen i Boden är otidsenlig, dragig och olämplig på alla sätt. När revisorerna voro inne i lokalen för att bese densamma, fingo revisorerna den uppfattningen, att lokalen var god och hyran icke för hög. Den ligger i ett nytt grant hus, ett av de bästa i Boden. Frågade man, hur det var med lokalen och utrymmet, så svarades, att allt var bra, ehuru den visat sig vara något trång under kristiden, men det hade nu blivit bättre i det avseendet. "Nå, om ni vilja ha större utrymme, finnes det icke möjlighet att få det i denna lokal?" "Jo", svarades det, "det finns, men det är meningen att bygga ett nytt hus, och därför ha vi icke brytt oss om att vidtaga någon anordning i den vägen." Ungefär enahanda var förhållandet beträffande telegrafverkets lokal.

Beträffande den nu omdebatterade tomtens beskaffenhet och läge har herr Kvarnzelius i sitt sista anförande fullt klarlagt den saken, men jag

Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden. vill ytterligare framhålla att det förefaller märkvärdigt, att herr statsrådet kan inför kammaren säga, att tomten ligger så centralt för Bodens telefonnät. Skall man taga telefonnätet i betraktande i den bemärkelse, som han gjorde, så kommer tomten att ligga på ena sidan av nätet. Kasererna bilda nämligen en stad så gott som aldeles för sig själv, belägen i en halvcirkel ett gott stycke på ena sidan om Bodens stationssamhälle. Om man skulle välja en tomt, som skulle ligga centralt i detta nät, komme den att ligga mellan Bodens stationssamhälle och kasererna. Det är således oriktigt att påstå, att den nu föreslagna tomten ligger så centralt för ifrågavarande telefonnät.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen: Jag tror, att herr Kvarnzelius liksom den siste ärade talaren nog ha missförstått, vad herr statsrådet yttrade angående det centrala läget.

Jag medger, att den nuvarande stationen ligger lika centralt som den nu föreslagna tomten. Här gäller det icke en centralplats för en telegrafstation utan en rangeringsstation för telefon- och telegraftrafiken, och då är det klart, att man skall taga hänsyn till, att ledningar, som föras dit, komma dit på relativt billigaste sätt. Det är dessa synpunkter, som varit avgörande för hela denna fråga. Här gäller det icke att tänka uteslutande på allmänhetens behov, ty var och en vet, att en stor affärsman kan telefonera in sina telegram, om han vill, utan här gäller det att göra sådana arrangemang, att man får ledningarna lagda så billigt som möjligt. I det avseendet instämmer jag med herr statsrådet, att det spelar en underordnad roll, om tomten är dyrare eller billigare, endast den lämpar sig för det ändamål, vartill den är avsedd. Jag kan icke förstå, hur den synpunkten kan ge anledning till så mycket klander från en del talare och sammanbindas med de stora besparingar, som kunna göras. Det är aldeles tydligt, att man skall hava tomten klar, innan man sätter i gång att bygga. Varje byggnad måste lämpas efter de tomtförhållanden, som äro, och det är visst icke, som herr Kvarnzelius yttrade, att tomt och byggnad skola betraktas var för sig, ty byggnaden betingas av, att tomten får ett centralt läge i förhållande till ledningarna.

Vad priset beträffar, tycker jag icke, att det är ett billigt pris. Men vi bestämma i alla fall icke priset i Boden, och det får jag säga, att om man jämför priset med prisen på de andra påvisade tomterna och deras läge, så är det fullt försvarligt att köpa tomten efter det här angivna priset.

Vad nu själva poststationen beträffar, är denna sak icke framkallad av ett direkt behov för postverket. Det finnes ett direktiv, som är givet för många år sedan, att man skall försöka sammanföra statens affärsdrivande verk i gemensamma lokaler för att därigenom göra besparing och icke utsätta dem för hyresvärdar och deras pressning. När nu poststationen befinnes vara för trång — såsom även den siste ärade talaren nämnde — är det därför mycket klokt, att man med hänsyn till det di-

rektiv, som är givet, söker få poststationen in i det hus, som bygges för telegraf- och telefonstationens räkning.

Jan ber fortfarande att få yrka bifall till reservanternas hemställan. *Om anslag till inköp av en byggnadstomt i Boden.* (Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 B punkten 5 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Swartz m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;
Nej — 76.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag och under hänvisning till vad utskottet anfört i sitt utlåtande nr 19 A punkt 11:0, hade utskottet i den nu föredragna punkten — med förmälan att utskottet beträffande Kungl. Maj:ts i detta sammanhang gjorda framställning angående anslag för anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater komme att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande — hemställt, att riksdagen måtte för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet.

Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet för att yrka avslag på hela detta anslag. Detta är utan tvivel ganska tilltagset, då jag här står emot ett enhälligt statsutskott; men jag anser, att icke blott de allmänna ekonomiska förhållandena tala därför, utan även den omständigheten, att telegrafverket för ifrågavarande ändamål utan detta anslag synes mig disponera tillräckliga medel.

Beträffande det allmänna ekonomiska läget kan jag vara mycket kortfattad, då statsutskottet självt framhåller de stora svårigheterna för närvarande och bl. a. påvisar, att den ännu ej verkställda upplåningen för av riksdagen beslutade företag för de affärsdrivande verken under de tre närmaste åren uppgår till omkring 700 miljoner kronor. Vad upplåningen för innevarande år beträffar, är det svårt att med önskelig noggrannhet beräkna de belopp, som riksgäldskontoret kan komma att behöva upplåna i år, ej minst därför, att tilläggsstaten ännu ej är fastställd; men jag har, på grunder, vilka jag ej här vill ingå på, kommit till det resultatet, att riksgäldskontoret nog i år behöver upplåna närmare 200 miljoner kronor, vilka vid upplåningen måste tagas ur den allmänna rörelsen. Jag vill även erinra kammaren om, att riksgäldskontoret för närvarande disponerar över 300 miljoner kronor, som äro överlämnade till förvaltning från statskontoret av skattemedel. Dessa medel, som nu till väsentlig del komma den allmänna rörelsen till godo, torde dock statskontoret under innevarande år till väsentlig del komma att återfordra. Jag anser mig nu kunna beräkna, att på detta konto ungefär samma belopp, d. v. s. närmare 200 miljoner kronor, måste av rikt återbetalas till statskontoret. Räknar man vidare med de oerhörda belopp, som under detta år komma att uttagas i form av skatter till stat och kommun, och även med de belopp, som näringslivet behöver, så komma vi till krav på den allmänna penningmarknaden, vilka, så vitt jag förstår, näppeligen kunna tillfredsställas med landets sparmedel. Jag vill här uttala, att med de allvarliga premisser, som statsutskottet anfört i början av sitt utlåtande, borde statsutskottet kommit längre än till strykande och avstyrkande av i och för sig mindre anslag, ehuru jag gärna vill medgiva, att härvidlag visats större sparsamhet än i vanliga fall.

När jag nu övergår till att närmare beröra ifrågavarande krav på 5 miljoner kronor å årets tilläggsstat, så vill jag bringa i kammarens minne, att för enahanda ändamål, d. v. s. för fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsende, förra året å riksstaten var anvisat 15 miljoner kronor och å tilläggsstaten lika mycket, d. v. s. tillhoppa 30 miljoner kronor. Men riksdagen har sig nog icke bekant, att, även om anslaget å förra årets riksstat till fullo lyftades, så uttogs endast 5 miljoner kronor av anslaget å tilläggsstaten, och detta skedde så sent som i december månad. Då sålunda förra året endast använts 20 miljoner kronor av anslagna 30 miljoner, återstår ett belopp av 10 miljoner, vilket nu utgör en reservation att använda i år. Nu är på detta års riksstat för samma ändamål även anvisat 15 miljoner kronor. Läger man nu till

dessa 15 miljoner denna reservation av 10 miljoner, så skulle man, om nu förevarande anslag å 5 miljoner blir beviljat, komma till ett i år tillgängligt anslag av sammanlagt 30 miljoner kronor, vilket är jämnt hälften mer än det belopp, som av telegrafstyrelsen för ändamålet förra året förbrukades. Och telegrafstyrelsen brukar visserligen under vanliga förhållanden icke genera sig för att använda anslag. Jag vill för jämförelsens skull även här meddela, att någon reservation från 1919 till 1920 av sådana anslag som dessa icke förekommer.

Jag kan sålunda ej finna, att det är ådagalagt, att detta anslag av 5 miljoner å årets tilläggsstat skulle vara behöfligt, detta så mycket mindre som det är en känd sak, att frekvensen på telegrafverkets olika områden icke ens är stationär, utan även går tillbaka, vilket också erkännes i statsverkspropositionen. Detta har sin grund dels i depressionen på näringslivets område, dels i telegrafverkets måttlöst höjda taxor.

Denna återhållsamhet med avseende å anslag bör så mycket hellre iakttagas som — fränsett de allmänna nationalekonomiska förhållandena, vilka både statsutskottet och jag förut framhållit — såväl Kungl. Maj:t som telegrafverket och statsutskottet synas vara ense om, att en nedgång är att förvänta å priserna såväl å materialier som å arbete; och denna synpunkt synes mig vara värd ett synnerligt beaktande. Riksdagen har gång efter annan uttalat, att de affärsdrivande verken böra förränta däri nedlagt kapital; men då bör man också tillse, att icke anläggningskostnaderna bli mer än nödigt höga genom att anläggningar företagas under tider med synnerligen höga pris.

Jag tillåter mig sålunda, herr greve och talman, under återopande av statsutskottets allmänna utlåtande angående det ekonomiska läget och därjämte vad jag för min egen del anfört, att yrka avslag på den nu av utskottet gjorda hemställan.

Herr statsrådet Murray: Herr greve och talman, mina herrar! De faktiska upplysningar, som lämnats av greve Lagerbjelke i hans anförande, skall jag icke bestrida. De äro fullt riktiga. Det är emellertid så, att dessa siffror icke böra ses på samma sätt som han gjort det, förmodligen därför att han icke haft tillgång till de upplysningar, som jag nu ber att få lämna och som jag hoppas skola förmå kammaren att icke följa det framställda yrkandet.

Det är sålunda riktigt, att för telegrafverket år 1921 finnas disponibla 15 miljoner kronor redan beviljade medel, samt en reservation av 10 miljoner, vartill ytterligare begärts 5 miljoner, alltså tillsammans 30 miljoner kronor. Nu är det emellertid så, att det skall anläggas en kabel mellan Göteborg och Stockholm, för vilket ändamål riksdagen särskilt anvisat ett belopp av 10 miljoner kronor. Men denna kabel kostar 20 miljoner. Man kom till de tio miljonerna, som av riksdagen beviljats, på det viset, att man visade, att förutom dessa skulle man förtjäna 6 miljoner, när de blanka ledningarna mellan Stockholm och Göteborg tagits ned, d. v. s. på inbesparade kopparledning, och

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)*

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.) att man på annat sätt skulle förtjäna ytterligare omkring 4 miljoner kronor. Jag har förlagt mina anteckningar härom och kan därför ej nu lämna mera detaljerade uppgifter. Alltnog, det anslogs 10 miljoner, och det beräknades, att man skulle göra en förtjänst av 10 miljoner. Det är ju emellertid tydligt, att av dessa senare tio miljoner kan man, innan kabeln blivit nedlagd, icke erhålla de där beräknade sex miljonerna, som ligga i de befintliga ledningarna mellan Stockholm och Göteborg. Telegrafverket måste sålunda nu göra denna utgift och kan ej räkna på att få in sina 6 miljoner förrän längre fram någon gång under år 1922.

Av förenämnda reservation på 10 miljoner äro emellertid 3 miljoner redan förbrukade, ty telegrafverket har förskotterat pengar av andra tillgängliga medel.

Greve Lagerbjelke framhöll, att telegrafverket beräknat sina utgifter intill den 1 maj i år till allenast 5 miljoner kronor. Detta är riktigt, men varför har man beräknat så litet? Jo, därför att telegrafverkets arbeten äro koncentrerade till sommar och höst. Det är under denna tid som de stora summorna gå åt, och för detta ändamål anser man sig behöva lågt räknat vad som begäres.

Om nu dessa 5 miljoner skulle strykas, så måste man uppge en av de principer, som både statsutskottet och Kungl. Maj:t godtagit, nämligen att man även i knappa penningtider icke får gå så hårdhänt tillväga, att man i avsevärd utsträckning ökar den förefintliga arbetslösheten. Om dessa 5 miljoner ej beviljas, måste, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, omkring 400 man av telegrafverkets fasta linjearbetare avskedas. Redan nu är ungefär samma antal av de mindre fast anställda på väg ditåt, och de komma att avskedas och bli utan arbete, såvida icke tillärnade åtgärder från arbetslöshetskommissionens sida kan bereda dem ersättning för det arbete, de här icke kunna få. Men det stannar icke vid den fasta stammen linjearbetare, vilken man ju i eget intresse är ytterligt angelägen att få behålla, utan indragningar måste även ske på telegrafverkets verkstad, som ju är en hjärtpunkt för telegrafverkets verksamhet och som man gjort sitt yttersta att söka hålla i gång. Det är därför givet, att om här ifrågavarande anslag strykes, så måste redan vidtagna åtgärder i fråga om avskedanden vid verkstaden ytterligare fullföljas.

För övrigt har telegrafverket en del rätt så omfattande arbeten att utföra, som icke kunna anstå, och vartill alltså pengar *måste* finnas. Jag tänker härvid särskilt på fartygs utrustande med radiostationer. England har ju som bekant fordrat, att de fartyg, som anlöpa dess hamnar, skola vara försedda med radiostationer, och det är sålunda nödvändigt att telegrafstyrelsen är i stånd att skaffa dessa fartyg vad de behöva för att kunna gå i Englandsfart.

Jag hoppas, att kammaren skall anse de lämnade upplysningarna tillräckliga för att motivera bifall till den hemställan, statsutskottet på denna punkt gjort.

Friherre A d e l s w ä r d: Jag har icke begärt ordet nu, herr greve och talman, så mycket för att yttra mig särskilt om denna punkt. Be- träffande den skall jag bara säga det, att jag med anledning av de all- männa synpunkter, som framhöllos av greve Lagerbjelke, ämnar rösta med honom. Herr statsrådet erkände nyss själv, att dessa synpunkter otvivelaktigt voro riktiga, och jag vill för min del tillägga, att jag för ingen del vill bestrida riktigheten även av de synpunkter, som framlades av herr statsrådet. Mot dem ville jag icke säga något, om det gällt normala förhållanden. Det är ju särskilt en sak, som alltid i liknande fall kan framhållas, nämligen risken att öka arbetslösheten i samma mån man nekar sådana anslag, som i större eller mindre grad komma att utgå till arbeten. Men enligt min uppfattning äro icke förhållandena normala. De äro exceptionella, och frågan måste därför behandlas på ett exceptionellt sätt.

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)*

Nu lär det väl icke vara någon i denna kammare eller i riksdagen, som icke mot den föreliggande budgeten gör — och det har redan före- kommit, tror jag, i båda kamrarna — en anmärkning mot den inkomst- beräkning som företetts. Det är ingen som tror att den kommer att hålla streck. Däremot tror jag, att kanske icke så många ha kunnat få klart för sig, huru stor bristen i inkomstberäkningen i realiteten kommer att visa sig vara. För min del vill jag visst icke säga, att jag heller kan med någon som helst säkerhet ange någon siffra i den vägen, men med det överslag, som jag tillika med personer, som nog ha en stor erfarenhet på området, har gjort, tror jag icke alls att jag överdriver, om jag säger, att denna siffra kommer att röra sig kring ett belopp, som ligger mellan 100 och 200 miljoner kronor. Man kan ju säga, att när det är så, äro förhållandena exceptionella.

I riksdagen har många gånger framhållits det egendomliga sätt, på vilket den svenska riksdagen avgör statsregleringen. Det går ju, som vi veta, till på det viset, att för det första från Kungl. Maj:ts sida framläggas ett förslag över inkomster och utgifter, som går på öret jämnt ihop. Sedan behandlas det av riksdagen på det sättet, att stats- utskottets respektive avdelningar behandla utgiftsposterna en efter en, och ofta blir resultatet det, att när man kommit till riksdagens slut, har man fattat definitiva beslut om hundratals utgiftsposter, ofta av riksdagen ökade, och först sedan tager man itu med frågan, hur man skall kunna täcka dessa utgifter. Då gäller det att göra om inkomst- beräkningen och ofta att söka skaffa nya skatter. Detta system, som alltid, det få vi nog alla erkänna, har sin stora svaghet, blir ju nästan omöjligt, då man kommer i en ekonomisk situation sådan som den närvarande. Vi veta ju alla, att inkomstberäkningen icke kommer att hålla streck, och man går dock på på samma sätt. Man prutar litet här och där, men utan någon plan. Man kommer till sist till en lång serie av utgiftsposter, som man beslutat, och då måste man på något sätt skaffa pengar. Men jag tror, att vi stå vid en punkt — och om vi icke äro där, komma vi alldeles säkert dit — då detta snart sagt icke går

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.)

för sig. Vi måste, menar jag, i en ekonomisk situation, som redan nu är dålig, men som vi veta efter all sannolikhet blir ännu sämre, ha en viss skyldighet att tänka litet också på den påföljande statsregleringen, och den blir säkerligen sådan, att man icke ens på papperet och ännu mindre i verkligheten kan få en inkomstberäkning att hålla streck. Därför synes det mig vara alldeles nödvändigt, att man redan nu söker göra planmässiga inskränkningar i utgifterna, så att pengarna verkligen förslå någonting.

Greve Lagerbjelke har redan påpekat de lånebehov, som förestå. Vi ha nu en relativt stor kassafond, men den kommer mer eller mindre att tagas i anspråk redan nu och till ett följande år naturligtvis ännu mer, om det finnes något kvar av den. Men vi böra alltid komma ihåg, att kassafonden icke är detsamma som att man har kontanta medel, detsamma som att man har en plånbok att plocka pengar ur, utan dessa medel ligga i statens rörelsekapital. I samma mån de tagas i anspråk och kassafonden minskas, måste den fyllas med skattemedel eller med lån, och i förevarande fall blir det oundgängligen lån.

Greve Lagerbjelke har nyss gjort en kalkyl över förestående lånebehov. Jag tror för min del icke, att den är för hög, utan att den snarare kommer att visa sig för låg. Och det är icke nog med, att man sålunda medvetet går en ytterligare skuldsättning av staten till mötes, utan det är något mycket mer; det innebär nämligen, att även om man vill och anser sig ha råd att låna, så äro förhållandena sådana, att frågan är, om man *kan* få låna. Det blir svårt att uppta något lån. Detta gör situationen ännu värre och betänkligare, och det blir ännu nödvändigare att i tid något tänka sig för vad man gör. Nu är frågan: Hur böra vi ordna vårt system att behandla statsregleringen? Jo, om jag vågar framkasta en tanke, huru jag tror att man skulle gå till väga, så vore det så, att man nu genast — d. v. s. det är vederbörande utskott som närmast skulle behöva syssla därmed — sökte göra så att säga en första läsning av inkomstberäkningen för att se, hur den skall kunna kalkyleras. Jag är säker på, att om statskontoret eller finansdepartementet nu skulle få till uppgift att för riksdagen framlägga en statsreglering med en inkomstberäkning, så skulle redan dessa samma myndigheter, som framlagt den som nu ligger framför oss, komma till det resultatet, att de finge räkna på annat sätt. Ty förhållandena ha bara under de sista månaderna, man kan nästan säga veckorna, förändrats i den riktningen, att jag är övertygad om, att resultatet av en inkomstberäkning från dessa myndigheters sida skulle visa, att ytterligare nedsättning finge göras.

Skulle man icke då, mina herrar, kunna tänka sig, att i det läge, vari vi befinna oss, en preliminär beräkning gjordes redan från början, så att man kunde söka något så när få fram den siffra, med vilken inkomstberäkningen rätteligen bör sänkas, och att man då också tänkte på att genom nya skatter höja dessa inkomster. Jag tror möjligheterna därvidlag äro ganska begränsade. Man kan icke i det oändliga höja

inkomstbeskattningen, och den har redan verkat därhän, att kapitaliseringen i vårt land säkerligen mycket minskats. De medel, som av de allra flesta företag skulle använts här till, ha gått åt att betala skatterna med. Det måste således med naturnödvändighet finnas en gräns för inkomstbeskattningen. Sedan komma då andra slag av skatter, och jag tror, att när det kniper, måste nog sådana tillgripas. För ögonblicket är det emellertid mycket svårt. Man skall nog i stället komma till det resultatet, att det här gäller att göra besparingar för att få någon motsvarighet mellan utgiftsbeloppet och de verkliga, med noggrannhet beräknade inkomsterna. Då tror jag, att man får lov att taga till storläggan — om jag får använda det uttrycket; och först och främst blir det nödvändigt, att man går fram på ett planmässigt och systematiskt sätt och att man med utgiftsberäkningen förfar på samma sätt som med inkomstberäkningen: man får lov att göra en första läsning, försöka gruppera om utgifterna i olika slag av utgifter och se till, vilka man kan anse, om icke onödiga, så åtminstone mindre nödvändiga, sådana som kunna uppskjutas, sådana som äro absolut oundvikliga, som måste utgå, och sådana som man kan minska eller som äro av den beskaffenhet, att de icke äro omedelbart nödvändiga.

Jag har begagnat detta tillfälle — jag kunde ha gjort det vid vilken punkt som helst — herr greve och talman, för att framhålla dessa mina synpunkter, och jag ber att i all vördsamhet få hemställa till statsutskottet, att det icke måtte illa upptaga dessa mina erinringar och att dess medlemmar om möjligt ville tänka på, huruvida icke något i den vägen jag anförde borde göras. Måhända det kan ske på bättre sätt än det jag föreslagit. Huvudsakliga anledningen till att jag vid detta tillfälle har tillåtit mig att upptaga kammarens tid är, att jag velat fåsta uppmärksamheten på detta förhållande och på att man måste se saken fullt generellt, se sanningen i ögonen sådan den i verkligheten är och så söka vidtaga sådana exceptionella anordningar för att få vår budget för år 1922 att gå ihop och göra det på sådant sätt, att vi icke komma att stå inför en katastrof, då statsregleringen för 1923 skall göras upp.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har nyss vitsordat riktheten av de utav mig lämnade sifferuppgifter. Därav framgår främst, att telegrafverket ostridigt till sin disposition har en reservation på 10 miljoner kronor för nu ifrågasvarande ändamål. Jag tvivlar inte på, att denna tillgång var bekant för vederbörande avdelning i statsutskottet, men jag är icke lika övertygad om att verkligen alla statsutskottets övriga ledamöter, när detta ärende behandlades in pleno, hade reda på denna tillgång, vilken onekligen spelar en högst betydande roll i förvarande avseende.

Departementschefen sökte påvisa åtskilliga förhållanden, på grund av vilka detta anslag, som nu begäres å tilläggsstaten, skulle vara behöfligt. Jag måste bekänna, att jag på intet sätt känner mig övertygad

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.*
(Forts.)

av hans uttalanden. Jag vill därvid först uppehålla mig vid hans påstående, att, därest riksdagen icke beviljade detta anslag, följden skulle bli, att en mycket stor personal bleve arbetslös. Jag kan inte förstå detta. Förra året användes och förbrukades för nu ifrågavarande ändamål ett belopp av 20 miljoner kronor. Även om nu riksdagen icke skulle bevilja detta anslag på 5 miljoner kronor, kvarstår dock, enligt vad statsrådet självt medgivit, ett belopp för samma ändamål av 25 miljoner kronor, således 5 miljoner kronor mer än som förbrukades förra året. Då jag icke kan antaga, att sedan förra årets utgång ett så stort antal arbetare blivit nyantagna, kan jag icke förstå, hurusom med det i varje fall 5 miljoner kronor större anslaget i år skulle behöva avskedas en så stor personal.

Jag vill vidare påpeka ett annat förhållande här, som utan tvivel har en ganska stor betydelse. Telegrafverket har, som bekant, under de gångna åren laborerat med ganska stor kapitalbrist och har, som man vet, tillgripit den utvägen att icke till statsverket redovisa medel, som skolat och bort redovisas. Nu måtte telegrafverket dock ha fått en annan och bättre ställning, vilket utan vidare framgår därav, att, oaktat telegrafverket, som jag förut nämnt, ägt rätt att i år uttaga tillsammans 25 miljoner kronor, telegrafverket på nu ifrågavarande titel i år ännu icke uttagit en enda krona. Därtill kommer, att enligt uppgifter, som lämnats av telegrafverket till finansdepartementets budgetsbyrå, telegrafverket beräknar sina utgifter intill den 1 maj till ej fullt 5 miljoner kronor. Även om nu telegrafverket, såsom departementschefen nyss framhållit, har att bestrida sina största utgifter under sommaren, kvarstår dock, att, även om nu ifrågavarande anslag icke beviljas, telegrafverket dock till sin disposition för tiden efter den 1 maj har något över 20 miljoner kronor, d. v. s. mer än samma belopp, som för detta ändamål räckte under hela det föregående året.

Jag vill här ytterligare framhålla, att statsrådet som särskilt skäl för beviljande av detta anslag angav de krav, som ställdes beträffande anläggandet av en kabel mellan Stockholm och Göteborg. Han nämnde, att för detta ändamål är anvisat ett belopp av 10 miljoner kronor, men att den verkliga kostnaden uppgår till 20 miljoner kronor, varutav dock sedermera för försåld materiel efter den nuvarande kabelns upprivande skulle till telegrafverket återgå 6 miljoner kronor. Frånsett att denna kabelfråga ej bör hava något sammanhang med nu förevarande anslag, vill jag dock framhålla, att det är mer än tivelaktigt, huruvida hela denna kabel nu behöves. Frekvensen har inte ökats i samma grad som var fallet, när denna kabel begärdes; tvärtom har frekvensen varit stationär och delvis gått tillbaka. Härtill kommer i detta sammanhang, att en huvudanledning till denna kabels anläggande, åtminstone så vitt för mig uppgivits, var sambandet med elektrifieringen av linjen Stockholm—Göteborg. Nu är, som var man vet, frågan om elektrifiering av denna bansträcka tills vidare uppskjuten. Då synes mig behovet av denna kabel mellan Stockholm och Göteborg ej heller vara stort.

Jag får till sist framhålla att telegrafverket i varje fall bör kunna reda sig till årets slut. Skulle det uppkomma svårigheter, kan, om tiderna nästa år bli bättre och medge det, ett större anslag då beviljas på tilläggsstat. Nästa punkt på föredragningslistan innehåller jämväl fråga om rörelsekapital till telegrafverket på tilläggsstat för i år till ett belopp av ej mindre än 22,573,500 kronor; och jag kan, herr greve och talman, vid dessa förhållanden icke finna annat än att mitt yrkande är synnerligen väl motiverat, varför jag ännu en gång får hemställa om bifall därtill.

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.)

Herr förste vice talmannen: Den näst föregående talaren undrade, huruvida någon skulle kunna tänka sig, att budgeten skulle hålla, så som den nu vore uppställd. Det tror jag ingen sätter i fråga efter vad som passerat här i riksdagen, och jag beklagar, att friherre Adelswärd inte var här närvarande och kunde hålla sitt charmanta anförande, då frågan om kaffetullen förelåg.

Vad för övrigt hans hänvändelse till statsutskottet beträffar, tar statsutskottet visst inte illa upp anmodan att göra en förnyad beräkning av inkomsterna, så mycket mindre, som detta tillhör bevillningsutskottet och icke statsutskottet. Vad statsutskottet på sin höjd kan göra är naturligtvis att spara, och det ha vi försökt så gott vi kunnat, efter de principer vi uppställt; men det finnes ju en gräns för allting, och det finnes också en gräns för besparingarna. Och när man går ut ifrån de besparingar Kungl. Maj:t redan gjort och finner dem skäliga och drivna så långt som möjligt är, då har man ansett, att man icke kunnat gå längre i detta avseende.

Här har nu telegrafverket å tilläggsstaten för i år begärt 33,800,000 kronor och för nästa år 50,000,000 kronor av lånemedel. Detta har nu statsrådet prutat ner, så att av de 33,800,000 kronorna återstå endast 5,000,000, och de 50,000,000 kronorna ha prutats ned, så att det återstår 20,000,000 kronor, varutav 10,000,000 dock utgöra en likvid, som skall ske till aktiebolaget Stockholmstelefon. Under sådana förhållanden och med kännedom om de fakta, som här anförts från statsrådsbanken, ansåg man sig icke kunna gå längre än statsrådet gjort, för att inte ställa till allt för mycken oreda och elände. Det är väl ändå inte lämpligt att, när förhållandena äro sådana som de äro, här inom riksdagen skapa någon slags panikstämming. Man får väl litet se till, att man söker hålla gående de affärsdrivande verken, även om stora reduceringar måste vidtagas. Här ligger i alla fall frågan så, att ett avslag medför arbetslöshet för en del av telegrafverkets arbetare, och även om den siste talaren inte kan förstå det, så måste väl i alla fall kammaren något böja sig inför det faktum, att det blivit upplyst från statsrådsbanken, att arbetslöshet kommer att bli följden, för så vitt inte riksdagen beviljar dessa 5,000,000 kronor. För mig är nu i detta fall den synpunkten avgörande.

Vad nu själva kabeln beträffar, satte den siste ärade talaren i fråga,

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.) att man skulle inhibera anläggningen. Men kabeln är redan beställd, och de vederbörande, som skola lägga ner den, äro — som jag tror — delvis redan här. Den är alltså så att säga redan påbörjad, så att i det fallet finnes ingen återvändo, och skall den lända till någon nytta, måste kabeln göras färdig i sin helhet. Den upplysningen ha vi redan fått av teknici, att blotta delar av kabeln äro till ringa eller oväsentlig nytta. Alltså finnes där ingen återgång. Riksdagen har en gång redan fattat beslut om denna sak, och riksdagen får ta konsekvenserna därav. Riksdagen kan lika litet som någon annan förutse vad som skall inträffa, och när riksdagen fattade detta beslut, tänkte man sig inte, att det skulle inträda sådana ekonomiska förhållanden som nu ha inträtt. Jag anser därför, att det på denna punkt inte finnes något annat att göra än att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som statsutskottet i sin helhet har biträtt och till vilket också jag ber att få yrka bifall.

Jag ber i anledning av den hänsyftning, som den siste ärade talaren gjorde till sista punkten angående rörelsekapitalet, att få säga, att, som det står här, gäller det ju endast en bokföringsfråga. Dessa pengar äro redan bundna. Telegrafverket skulle ha inlämnat sina införtjänta medel men har inte kunnat göra det, utan det har föreslagits, att verket skulle ha medlen liggande som rörelsekapital. Hur som helst, den frågan få vi diskutera i sinom tid, men jag kan inte inse, att den på något sätt kan ha något inflytande på den fråga, som här föreligger.

Jag ber alltså att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr T r y g g e r: För min del ber jag att få förklara, att jag helt och hållet instämmer i det yrkande, som greve Lagerbjelke framställt. Jag förstår mycket väl, att det, såsom den siste ärade talaren gjorde gällande, finnes en gräns för besparingarna. Men det finnes också en annan gräns, nämligen för utgifterna och för möjligheten att anskaffa de medel, som erfordras. Det är denna synpunkt, som jag tror det vara av stor betydelse för riksdagen att här noga beakta. Det kan inte förnekas, vad nu telegraf- och telefonväsendet angår, att utvecklingen där har varit nästan kolossal, och att det här är fråga om ett verk, som i realiteten och i egentlig mening icke producerar någonting utan som avser att underlätta förhållandena i landet för de producerande eller rent av en konsumtion. Det är tydligt, att man med avseende å en sådan institution i tider som de närvarande måste iakttaga en alldeles särskild försiktighet. Det är visserligen mycket trevligt och nyttigt, ifall vi kunna få vårt telefonväsende och telegrafväsende så väl utvecklat som möjligt, men å andra sidan är det inte nödvändigt att för närvarande fortgå i samma tempo som förut. Här är ett område, där man verkligen kan inskränka sig, och jag undrar över huvud taget vad resultatet slutligen skall bli, ifall man i en tid som den nuvarande icke allvarligt vid varje frågas bedömande försöker att göra gällande sparsamhetssynpunkter. Vi veta ju — åtminstone de som ha någon kännning med affärslivet — att ställningen för närvarande är ofantligt mycket

sämre än folk i allmänhet tror. Här är visst inte min mening att skapa någon panikstämmning, men det gäller att göra klart för vårt folk, att vi stå inför en ekonomisk kris, i jämförelse med vilken alla de föregående, som vi ha upplevat, äro rakt ingenting. Under en sådan situation duger det icke att komma med obetydliga besparingar, utan man måste söka spara på alla områden, och man får ta itu med saken med stor kraft. Jag kan ej finna, att de skäl, som i detta speciella fall gjorts gällande av greve Lagerbjelke, blivit vederlagda, varken av herr statsrådet eller av den siste ärade talaren. Det kan inte bestridas, att till telegrafstyrelsens förfogande för detta år, även ifall man skulle vägra det anslag på 5 miljoner kronor, som nu är i fråga, står ett belopp, som är större än det, som åtgick under det föregående året, och min övertygelse är, att ifall riksdagen icke beviljar detta anslag på 5 miljoner, skall telegrafstyrelsen nog ändå med god vilja kunna komma ut med att, utan att öka arbetslösheten, reda sig med vad som återstår sedan föregående år och vad som i övrigt enligt detta års budget redan är för verket tillgängligt.

Jag ber således för min del att få instämma i det yrkande om avslag, som greve Lagerbjelke har framställt.

Herr B o m a n: Herr talman! Då kammaren nyss biföll förslaget under punkt 6 om anvisande av medel för uppförande av byggnader för överdragsstationer i Alingsås, Gudhem, Lyrestad och Örebro och därtill beviljade ett anslag på 520,000 kronor, var detta ett led i de utgifter, som följa av beslutet i fjol om anläggandet av kabeln mellan Stockholm och Göteborg. Denna kabel är beställd i Amerika och fraktavtal delvis träffat, och jag tror t. o. m. att en del för närvarande är på väg. Förberedande arbeten och beställningar för anordningar och hjälpmateriel vid nedläggningen äro också gjorda.

Kabeln är beställd i sin helhet, fastän den möjligen inte kommer att levereras i sin helhet i år. Det går väl ändå inte an, hur mycken hänsyn man än vill taga till sparsamhetssynpunkterna, vilka jag uppskattar lika högt som någon av de talare, som här yttrat sig, att alldeles inhibera detta. Då ett kommunikationsverk, ett statens verk, enligt riksdagens beslut förra året bestämt sig för en åtgärd, får den väl fullföljas. Den härför beräknade kostnaden utgjorde omkring 20 miljoner kronor, och därav anslagos i fjol 10 miljoner kronor, varjämte man beräknade, att koppelrädarna i sådana ledningar, vilka såsom obehövlige kunde nedtagas, sedan kabeln hunnit nedläggas, skulle bli värda skillnaden. Det är ju möjligt, att deras värde nu är minskat och att det då var beräknat högre, än det nu kan beräknas till, men kalkylen var byggd på detta sätt. Verket kommer naturligtvis att ligga inne med ett synnerligen stort och tyngande förråd under en övergångstid, men om vi tro, att efter den depressionsperiod, som nu råder, skall komma en tid av uppåtgående konjunkturer — och så modlösa få vi väl inte vara, att vi inte våga anta, att en dylik kommer — så är det väl nödvändigt, att man

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)*

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.) fullföljer vad man redan har beslutat. Även om man kan beklaga beslutet från i fjol och anse, att det borde ha uppskjutits, i vilket fall nog anslaget inte blivit begärt eller beviljat i år.

Hade det här gällt en post, som skulle uttaxeras, så hade ju besparingssynpunkterna haft ännu högre värde. Denna gång gäller det emellertid en post, som skall bestridas av lånemedel, och då ha ju dessa synpunkter inte fullt samma betydelse. Man får väl ändå anta, att upplåningen inte bedrivs hastigare än som visar sig nödvändigt, i den mån arbetena kräva förlag.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Då den siste tälaren förmodade, att riksgäldskontorets upplåning av medel för olika ändamål, närmast för kabeln Stockholm—Göteborg, icke kommer att ske annat än i den mån likvideringen så kräver, vill jag framhålla, att detta förvisso icke sker; men tyvärr har riksgäldskontoret ännu icke i den stund, som är, varit i tillfälle att föranstalta någon upplåning för årets av mig förut omförmälda behov. Jag skulle gärna vilja ha ett råd av någon av de sakförståndiga kammarledamöter, som nu yttrat sig i motsatt uppfattning mot mig, hur den behövlige upplåningen skall ske. Vi ha inom riksgäldskontoret behandlat frågan om ett premieobligationslån. Men jag föreställer mig, att de breda lager, på vilka man i detta fall närmast tänkt, under nuvarande förhållanden icke äro att påräkna för ändamålet. En avsevärd del av dessa har fått finna sig i lönesänkningar, vilka säkerligen för dem omöjliggöra varje teckning. En annan, mycket avsevärd del, står inför strejk eller arbetskonflikter. Jag kan sålunda icke hoppas på något nämnvärt resultat av ett premieobligationslån.

För ett räntelån äro utsikterna icke mycket bättre under nuvarande förhållanden på kapitalmarknaden; och jag vill därvidlag endast framhålla, att om man utgår ifrån kursen på de gamla 5 %-lånen, så kan ett tillräckligt räntelån icke erhållas — om det över huvud taget går att uppta — annat än med en räntefot, som för svenska staten hittills varit okänd.

Beträffande möjligheterna att upptaga lån på den utländska marknaden, står nog Amerika till buds. Men fränsett, att för ett lån därstädes skulle krävas en räntefot av säkerligen över 8 %, så tillkommer här frågan om hur detta lån skall indragas. Vi ha, som väl är, f. n. icke något behov av valuta för att betala vår import från Amerika. Av det lån på 5 miljoner dollars, som upptogs år 1918, återstår ett hitills ännu icke indraget belopp av något över 4½ miljoner dollars, således närmare 20 miljoner kronor. Detta har icke indragits på den grund, att vi icke behövt valuta för importen. Vad skulle då följden bli, om vi skulle taga upp ett större amerikanskt lån? Jo, det skulle framalstras en konstlad import hit, som skulle ytterligare förvärra

ställningen. Jag anser sålunda, att låneförhållandena äro sådana, att de nödvändiggöra en återhållsamhet, som tidigare icke behövt ifrågakomma. Nu stå vi i varje fall inför större svårigheter än vi någonsin förut varit ute för, och de synas mig stundom oöverkomliga. Nog är det riksdagens plikt att göra vad som kan göras för att söka i möjligaste mån övervinna svårigheterna.

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Det synes mig, som om den siste ärade talaren och vissa andra talare med honom här ville gå väl hårdhänt fram. Man måste dock erkänna, att Kungl. Maj:t här gjort ett kraftigt försök att pruta ner de äskanden, som gjorts av vederbörande verk. Det är ju inte mindre än 58 miljoner kronor av de belopp, som begärts för åren 1921 och 1922, som avprutats. Detta har ju också godkänts av statsutskottet, och det är sålunda betydligt mer än två tredjedelar av de äskade beloppen, som på detta sätt ha avskurits. Det kan väl dock inte bortses ifrån, att om utvecklingen här helt och hållet får avstanna, så att arbetet vid telegrafverket kommer att helt nedläggas, kommer kanske en stor del av det belopp, som vi nu stå färdiga att besluta om, att i stället utgå i form av arbetslöshetsunderstöd. Vi få väl ändå tänka litet grand på att inte låta det hela helt och hållet avstanna, även om tiderna äro synnerligen dystra.

Det har i detta sammanhang talats om nästföljande punkt, som innehåller en anmälan. Den däri berörda frågan diskuterades ganska livligt i utskottet. Jag skall också tillåta mig att något vidröra den, då den har ett visst sammanhang med den nu föreliggande.

Förhållandet är ju, att den summa, varom där har gjorts äskande, utgör en skuld, som telegrafverket har till statskontoret av vinstmedel, som härleda sig från 1917 och 1918, vilka telegrafverket icke har inbetalat. Härvidlag anser jag för min del, att telegrafverket har felat högst betänkligt. Det har naturligtvis under dessa år byggt för större belopp, än riksdagen har beviljat. Telegrafverket framlägger ju aldrig några bestämda planer för i vilken utsträckning det ämnar bygga, utan det får ett visst belopp sig tilldelat, varför det skall bygga. Under dessa dyrtider har det, så vitt jag kan se, byggt för betydligt högre belopp än det haft rättighet till. Nu kan det icke inleverera dessa vinstmedel, och det säges, att de ligga i reserv i förråden i form av materiel. Naturligtvis kan det då, när det får en del pengar till avlöningar och har en del materiel liggande, inte annat än jag kan se, på det sättet få fram en vinst under det kommande året, så att det kan inleverera de vinstmedel, som det icke kunnat inleverera tidigare; och vad angår det belopp, som upptas i nästa punkt och som riksdagen kommer att besluta om senare under riksdagens lopp, så kan det hända, att däri kan göras en betydande inbesparing och kanske kan alltihop inbesparas. Tydligt är, att om verket inte får dessa pengar, får det inskränka sin verksamhet, och det är väl riktigare, att man förfar i enlighet med riksdagens beslut, än att man ger verket pengar till att betala in vinstmedel. Jag tror att

Anslag till det på denna punkt icke finnes någon anledning att göra någon avvikelse fortsatt ut- från utskottets förslag, utan om verksamheten skall kunna hållas uppe, veckling av och är det nödvändigt, att telegrafverket får de medel, som därför behövas. telegraf- och Jag yrkar bifall till utskottets förslag. väsendet.
(Forts.)

Herr Lindblad: Jag har med mycket intresse åhört denna diskussion, som ju kan sägas vara en sparsamhetsdiskussion, och jag är verkligen glad att höra, att denna sparsamhet kommit till uttryck från håll, där man icke annars har visat så synnerligen stor sparsamhet — åtminstone i en mycket stor mängd fall. Friherre Adelswärd menade, att statsutskottet skulle se till att söka åstadkomma en besparing *systematiskt*, så att man mera kunde komma i överensstämmelse med vad han ansåg inkomsterna skulle möjliggöra, men så vitt jag icke hörde oriktigt, så yrkade han bifall till greve Lagerbjelkes förslag, alltså till förslaget att stryka de 5 miljoner det här är fråga om. Jag vet ej vad det är för *system* i, att riksdagen på detta sätt stryker *en* post, när sparsamhetsandan faller över den, under det en *annan* får stå kvar, när sparsamhetsandan icke är framme. Förhållandet är ju dock detta: här ha de olika verken tillsammans med statsrådet försökt spara så långt det varit möjligt och görligt, och det har ju också — det framgår av propositionerna för i år — sparats i icke oväsentlig grad ifråga om utgifterna till dessa verk. Sedan har statsutskottet, enkannerligen dess fjärde avdelning, sökt att tillsammans med representanter för verket vidtaga ytterligare besparingar, således *systematiska besparingar*, besparingar överallt där det varit möjligt för verket att kunna göra det, utan att avstanna verksamheten. Det är väl om något *systematisk* sparsamhet. Men då så frågorna komma till riksdagen, uppstår plötsligt sparsamhetsandan vid en eller annan punkt, och då vill man helt slopa den punkten utan hänsyn till, om ej detta rent av betyder att stoppa verket i dess fullföljande av sin uppgift. I detta fall betyder det kanske icke att strypa ett verk i dess verksamhet helt och hållet, men det betyder, att hundratals arbetare komma att bli utan arbete, vilket bidrager till att öka arbetslösheten. Situationen är, tror jag, icke sådan, att man bör spara på det sättet, att man tager bort en summa, som är avsedd att utgå för arbete, och sedan nödgas lämna tillbaka samma summa i form av arbetslöshetsunderstöd. Herr Trygger menade, att verket nog skulle kunna reda sig ändå under kommande år, även om man toge bort denna summa. Ja, men då kan man ju säga, att verket nog reder sig, även om man toge bort ännu mera — tål du det, så tål du mera. På så sätt kan man väl komma långt i sparsamhet, men om man vinner något därmed betvivlar jag. Då man, sett särskilt mot bakgrunden av de anslag, som förut utgått till detta verk, nu sparar så ofantligt mycket, som man verkligen gjort, förefaller det mig, som om man hade anledning säga: Nu äro vi vid gränsen för möjligheten att spara mera, för så vitt verket skall kunna hålla verksamheten uppe, och för så vitt det icke i sin mån skall i hög grad bi-

draga till en arbetslöshet, som kan bli obehaglig nog ändå och med vilken riksdagen kan få att syssla på ett helt annat sätt än hittills. Jag anser därför, att de herrar, som så plötsligt blivit så sparsamma, böra lugna sig något litet och se situationen med något kallare blickar än de tyckas göra och tillåta statens verk att driva sin verksamhet, även om man på grund av läget kunde önska, att än större sparsamhet bleve iakttagen till följd av svårigheten att anskaffa de medlen. För min del kan jag icke vara med om att driva sparsamheten därhän, att det i stället för sparsamhet blir raka motsatsen.

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
telefon- och
telegraf-
väsendet.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Den siste ärade talaren och en föregående talare, som hade samma uppfattning som han, ha gjort gällande såsom ett argument, varför vi skulle bevilja dessa 5,000,000 kronor, att redan Kungl. Maj:t prutat så mycket på vad telegrafstyrelsen begärt. Ja, det är alldeles otvivelaktigt. Styrelsen har för år 1921 velat ha ytterligare ett belopp av 25,800,000 kronor, och så har Kungl. Maj:t begränsat sig till att tillstyrka 5,000,000 kronor. Emellertid kan detta väl icke vara något allvarligt argument för sistnämnda anslag, så vitt jag förstår. Jag anser tvärtom, att man, då det begäres så fabulöst mycket, bör bli betänksam och misstänka, att kalkylerna äro felaktiga eller att planen är alldeles för gigantisk, alldeles för måttlös. Det kan annars lätteligen gå här, såsom vi veta, att det ofta går till i Orienten. Om man där går in i en basar för att köpa en vara, begär säljaren i regel ett enormt pris, men om man lyckats pruta ned priset till hälften eller en tredjedel och tror, att man fått ett gott pris, blir man oftast kuggad. Vi böra icke göra oss skyldiga till samma fel här.

Jag förstår mycket väl, att det är av en stor betydelse, att man, så långt man kan, giver anslag, så att icke arbetslöshet inträder och man får betala arbetslöshetsunderstöd. Detta är någonting, som naturligtvis tilltalar varje klok människa. Men å andra sidan är det för det första icke ådagalagt, att man verkligen skulle behöva minska arbetsstyrkan, i händelse detta anslag icke beviljas, och för det andra duger det icke att undantagslöst tillämpa denna grundsats, utan man får i varje fall se till, vilket behov som är det viktigaste, vilka mått och steg man för närvarande företrädesvis behöver vidtaga. Till sådana behjärtansvärda ändamål böra vi giva våra penningar för att öka möjligheterna till arbetsförtjänst, men vi böra icke kasta ut dem utan urskilning. Om man över huvud taget utgår från den förutsättningen, att man allttjämt bör fortgå i samma utsträckning som hittills med allmänna arbeten, vart kommer det då att bära hån? Om jag tänker mig en enskild person, som har en stor plan, som han börjat utföra, och att han kommit in i en depressionsperiod: menar han sig icke kunna inskränka sig vare sig här eller där, emedan han då skulle få avskeda personer, som äro anställda i hans tjänst, vart skulle det bära hån? Det skulle naturligtvis sluta med ruin. Man får i dylika fall undersöka, vad som är det vik-

Anslag till fortsatt utveckling av telefon- och telegrafväsendet. (Forts.)

tigaste, och för min del måste jag säga, att jag tycker, att denna ytterligare kapitalnedläggning i telefon- och telegrafledning är någonting som bör komma högst i andra eller tredje rummet. Det finnes för närvarande viktigare behov, som vi ha att taga hänsyn till, och, som sagt, det kvarstår ovederlagt, att det icke är styrkt, att dessa 5,000,000 kronor äro behöfliga för att den ordinarie arbetsstyrkan icke skall behöva minskas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt de föreliggande yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller statsutskottets i utlåtande nr 19 B punkten 10 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 54.

Punkten II.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 86, om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären; samt nr 88, angående ersättning åt värnpliktige O. L. Forsbergs änka och minderåriga barn.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring av i lagen om fattigvården meddelade stadganden rörande förvärv av hemortsrätt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av *Ang. skyld- väckta motioner angående uppskov med skyldigheten för landsting att anordna skyddshem.*

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att *skyddshem.* riksdagen i anledning av motionerna nr 6 i första kammaren, av herrar *Petrén* och *Frändén*, samt nr 54 i andra kammaren, av herr *Bengtsson* i Norup, måtte för sin del antaga följande

L a g

om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 6 juni 1919 om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Härigenom förordnas, att övergångsbestämmelserna till lagen den 6 juni 1919 om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn skola, i vad de innehålla föreskrift angående ikraftträdandet av 14 §, erhålla den ändrade lydelse, att stadgandena i berörda § skola tillämpas först från och med den 1 januari 1925.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr talman! Jag tycker, att denna av utskottet föreslagna lag ser något egendomlig ut. Det är en lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna i lagen den 6 juni 1919. Vad som enligt den skulle ändras är den bestämmelse uti lagen den 6 juni 1919, som handlar om lagens ikraftträdande. Det heter där: "Denna lag träder i kraft den 1 juli 1919, dock att stadgandena i 14 § skola tillämpas först från och med den 1 januari 1922." Jag kan icke se, att det finnes mer än detta enda övergångsstadgande, om man vill kalla det så, och det innehåller att 14 § icke skall tillämpas förr än den 1 januari 1922. Men rubriken till den nu föreslagna lagen talar om "övergångsbestämmelserna" och likaså själva lagen. Det är ju icke riktigt att här begagna pluralformen. I lagen läses, att dessa s. k. övergångsbestämmelser skola erhålla den ändrade lydelse, att stadgandena i omförmälda paragraf skola tillämpas först från och med den 1 januari 1925. De skola erhålla denna "ändrade lydelse", men någon ändrad lydelse föreslås icke. Det är endast ett uttalande om, vad de ändrade bestämmelserna skola innehålla; lagen saknar lagtext. Hela lagen är ett litet missfoster, såvitt jag förstår. Emellertid är detta endast formella anmärkningar, och då meningen med den nya lagens bestämmelser icke gärna kan missförstås, så skall jag icke göra något yrkande. Det är emellertid högst egendomligt, att man i riksdagen skriver lagar på detta sätt.

Vad själva saken beträffar kan jag icke annat än på det högsta beklaga, att skyddshemsväsendet nu icke skall kunna få ordnas på det sätt, som riksdagen en gång beslutat. Det är en angelägenhet av mycket stor vikt, att man får den vanartade ungdom, som uppväxer, omhändertagen, och det kan, som sagt, icke nog beklagas, att förhållandena tyckas vara

Ang. skyldigheten för landsting att anordna skyddshem.
(Forts.)

sådana, att man måste uppskjuta ordnandet av denna angelägenhet. Men jag medger på andra sidan, att läget är sådant, att man måste iakttaga sparsamhet icke bara med statens utan även med landstingens medel, med vad som utdebiteras på invånarna i de olika landstingsområdena. Jag kan icke annat än böja mig för de sparsamhetsskäl, som säkerligen ligga bakom, men det sker under uttrycklig förhoppning, att vidare uppskov icke måtte komma ifråga, och att landstingen, i den mån det är möjligt, följa anvisningen i de hittillsvarande bestämmelserna att på frivillighetens väg, så gott sig göra låter, söka ordna denna skyddsverksamhet. Under uttalande av den förhoppningen skall jag, herr talman, icke framställa något yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Petré n: Då den föregående ärade talaren nämnde, att det vore av sparsamhetsskäl, som man nu skulle uppskjuta ikraftträdandet av här ifrågavarande bestämmelse, vill jag endast ha till protokollet antecknat, att, då jag väckte min motion, detta icke skedde med tanke särskilt på att spara utgifter för landstingen — att underlåta omhändertaga vanartig ungdom är för övrigt missriktad sparsamhet — utan skälet var egentligen det, att det för närvarande faktiskt icke är möjligt för landstingen att beräkna, huru och i vilken omfattning de böra ordna dessa skyddshem, då de för närvarande icke ha någon tillförlitlig utredning att bygga på. De utredningar, som föreligga, ha gjorts under kristiden, och de erhållna siffrorna rörande behovet av platser i skyddshem äro därför alldeles för höga för nuvarande förhållanden. Det är således uteslutande av det skälet, att man skall kunna få veta det verkliga platsbehovet inom de olika landstingsområdena, som jag för min del motionerat om uppskov med ifrågavarande bestämmelses ikraftträdande. Jag har, som sagt, velat få detta antecknat till protokollet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt arrendatorer m. fl. i Norrland och Dalarna av utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av en inom andra kammaren av herr *Vennerström* väckt motion, nr 213, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov skulle, utan skada för en rationell jakt- och fiskevärd, kunna beredas arrendatorer, torpare och deras vederlikar i Norrland och Dalarna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Elisson, Barthel-son, Sederholm, Gunnar Andersson, Olsson* i Broberg, *Andersson* i Grimbo och *Poppius*, som afsett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Herr *Barthelson*: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom kammaren behagade finna av jordbruksutskottets förevarande utlåtande, har utskottet hemställt, "att riksdagen må, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov må, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer, torpare och deras vederlikar i Norrland och Dalarna samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda." Mot detta utskottets förslag finnes bifogad utskottets betänkande en reservation av 7 stycken av utskottets ledamöter. Då jag står antecknad bland dessa reservanter, ber jag att få framhålla de synpunkter, som för mig och de övriga reservanterna varit de vägläggande, då vi fattat vårt beslut i denna fråga.

Jag ber först att få erinra om att herr *Vennerström* framlagt likalydande motioner redan vid tvänne föregående riksdagar, nämligen vid lagtida riksdagen år 1919 och vid 1920 års riksdag. Första kammaren har båda gångerna avslagit denna motion, och andra kammaren bifallit densamma. De skäl, som för första kammaren varit de avgörande i frågan, finnas upptagna i lagutskottets yttrande vid 1918 års riksdag, då lagutskottet hade att förberedande behandla ett ärende av liknande art på grund av motion av herr *Vennerström*. Jag ber att få framhålla, hurusom lagutskottet år 1918 kraftigt underströk, att intresset för en rationell jakt- och fiskevård glädjande nog hade vaknat i detta land, och att utskottet framhöll, att om ett frigivande av jakten och fisket skulle äga rum i den utsträckning motionären föreslagit, följden skulle bli, att detta intresse skulle försvinna, och att sålunda målet, en rationell jakt och fiskevård, icke skulle kunna nås. Det kan icke förnekas, att vi uti jakten och fisket ha stora nationella värden, som föga beaktas. Detta synes mig framgå redan av de skäl motionären anförde. Vad lagutskottet anförde, vilket för resten in extenso finnes intaget i reservationen, kan jag icke finna, att motionären kunnat på något sätt jäva. De skäl och synpunkter som framförts för bifall till motionen äro desamma, som de varit föregående år. Jag skall tillåta mig att upptaga några av dem.

Motionären säger, att jakt och fiske ofta äro för en arrendator ett oundgängligt näringsfång. Ja, det har nog varit så i vårt land på den tid, då befolkningen i de nordligaste delarna levde på jakt och fiske, men det finnes intet skäl att påstå, att förhållandena nu skulle vara sådana. De arrendatorer, som det nu är fråga om, ha sitt uppehälle av jordbruk, de odla och bygga, och de ha under vintern tillgång till lönande arbete. Jag för min del kan icke fatta, att det vare sig ur

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske. ekonomisk eller näringssynpunkt skulle vara lämpligt, att de ginge i skogarna för att jaga i stället för att nedlägga arbete på jorden eller på annat. Den, som har litet erfarenhet om vad jakt kostar och vet, vad det kostar att skjuta villebråd, har nog också klart för sig, att det är en dålig affär för en torpare att bedriva jakt.

(Forts.)

Vidare anför den ärade motionären, att bolagens tjänstemän idka jakt och fiske huvudsakligen ur nöjessynpunkt. Ja, mina herrar, detta är verkligen förhållandet, men jag undrar, om det icke förhåller sig på samma sätt med arrendatorer, som jaga. Jag är övertygad om, att ingen människa jagar utan att finna nöje däri. Såsom reservanterna framhållit, är det icke på grund av någon slags missundsamhet gent emot torparna och deras vederlikar, som reservanterna avstyrka förslaget. Vi missunna dem sannerligen icke det nöje, som jakten medför, men vi ha sett denna fråga ur större och vidare synpunkter än motionären, vi ha sett den ur synpunkten av det allmänna bästa.

Jag skall nu slutligen övergå till själva medgivandet av en utredning. Motionären begär utredning, och utskottet är med på en sådan. En utredning kan man ju alltid, menar utskottet, vara med om, ty därigenom kan det bli klarlagt, huruvida det kommer att bli möjligt att bedriva en rationell jakt, då alla människor, snart sagt, få gå och jaga, och ett rationellt fiske, när vem som helst får fiska, d. v. s. taga bort vad andra ha planterat. Gent emot detta yrkande på utredning ha vi reservanter framhållit, hurusom det allmännas väl kräver, att man såväl inom som utom riksdagen iakttager den största sparsamhet med avseende å kommittéutredningar, ty det har ju redan kommit så långt, att det årligen ur statens kassa går miljoner till sådana. Vi böra enligt vårt förmenande endast begära utredningar i sådana fall, då någonting verkligen kan vinnas med desamma. Då det är fråga om någonting sådant som detta, då, såsom lagutskottet tydligen framhållit, en rationell jakt- och fiskevård omöjlig kan bedrivas efter det jakten och fisket lämnats fria, synes mig en utredning på detta område tämligen obehöfelig. Dessutom ligger i ett medgivande av utredning ett visst löfte från riksdagens sida till dessa arrendatorer, att de skola få sin vilja genomförd. Det synes mig även i det avseendet icke lämpligt att lämna ett sådant förhandsmedgivande.

Då sålunda den fråga, som här är å bane, enligt mitt förmenande omöjlig kan leda till annat än att omöjliggöra en rationell jakt- och fiskevård, vilken ur folknärings- och nationalekonomisk synpunkt är av stor betydelse för vårt land, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr B e r g e: Herr talman! Reservanterna relatera, att det länge kiagats över jaktens och fiskets försämring. Att försämring också in-trätt beträffande jakten må väl anses konstaterat. Varpå beror då denna försämring? Härpå svaras: "Det är för många, som jaga." Men

vad slags jägare är det som ökats? frågar man då. På det vill jag svara, att de enskilda, bofasta jägarnas antal, efter vad jag tror mig veta, icke väsentligt ökats. Det är jaktsällskapens och jaktherrarnas antal som ökats. Det är deras sätt att bruka jakten, deras sätt att handhava jaktvården, som, enligt mitt förmenande, medfört "svår och obotlig skada" för djurlivet i dessa landsdelar. Besinna, vad detta under dagar och veckor ihållande skallande och knallande, som likt en cyklon stryker genom skog och mark, innebär för de stackars vilda djuren. Man tycker, att de, som lyckats gå fria för skott, borde därav blivit jäktade och skrämde till döds. All trevnad och naturlig utveckling är därigenom omöjliggjord för dem för lång tid framåt. En massa av dessa djur komma i alla möjliga svårigheter, som de icke på länge kunna komma ur. — Då den stora jakten äntligen är slut, övertages rollen av jaktherrarnas hejdukar, vilka, som det heter, skola vaka över och vårda jakten, men som ofta göra det på ett mycket negativt sätt. Hela detta system kan med skäl anses vara till svår skada och stridande mot en rationell jaktvård och en rationell vård om det nordliga Sveriges fauna. Jag tror, att om riksdagen beslutar en utredning av det slag, som här är i fråga, det skulle bli ett *memento* för hela denna klass av jägare, och att den "särskilda klass av medborgare" — uttrycket är reservanternas — som motionären avser, skulle bliva mera lämplig att leda saken in på en rationell väg. Ty enskilda jägare, som jaga till husbehov, kunna omöjligen åstadkomma en sådan förödelse som de, vilka hittills haft prerogativ på så gott som all jakt.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Reservanterna befara, att man skulle uppmuntra ett försummande av moderneringen, om man bifölle motionen. Den faran anser jag ringa. Lantbefolkningen är nog i allmänhet för sund för att släppa den fågel den har i handen för de tio i skogen. Jag anser i stället, att ett bifall till motionen skulle innebära en uppmuntran till lojalitet för dem det gäller. Det skulle bli en välbehövlig uppmuntran i deras slit och släp, om de funne, att statsmakterna icke längre absolut ställa dem på *ena* sidan om rågången.

Den ekonomiska fördel av rätten till jakt och fiske, som motionären syftar på, torde under vissa förhållanden icke vara så obetydlig. Om man t. ex. tänker sig, att några tusen människor utan förfång och utan att hindra en naturlig rationell utveckling kunde få sitt otillräckliga levebröd utökat efter behovet genom en lagstiftning i antydd riktning, bör man icke anse detta som en bagatell.

Reservanterna framhålla slutligen i sin reservation, att utrednings- och kommittéväsendet måste begränsas. Det är alldeles riktigt. Men som detta ärende bör kunna hänskjutas till en för samma näringsgrenar redan befintlig kommitté, bör den ifrågavarande utredningen icke bli synnerligen kostsam.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Frändén: Herr v. talman! En blick på det föreliggande

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

utskottsbetänkandet ger vid handen, att alla norrlänningar varit med om det beslut, vartill utskottet kommit. Därav torde helt visst alla, som ej känna de rådande förhållandena i de norra delarne av vårt land rörande fiske och jakt, hava fått den uppfattningen, att en ytterligare särslag skulle vara behövlig för Norrland och Dalarna. Det är mot en sådan uppfattning som jag vågar nedlägga min bestämda protest, och det är närmast för att skingra denna missuppfattning jag vågar taga kammarrens tid i anspråk några ögonblick.

I den del av Norrland jag känner, och denna del är till sin omfattning icke ringa, och där sågverksbolagen ha sina stora skogsområden, har ej något tvång i fråga om fisket utövats mot vare sig arrendatorer eller torpare. Alla ha utan påtal eller ersättningskrav fått idka husbehovsfiske icke endast inom de arrenderade områdena å bolagens hemman utan även i böndernas fiskevatten. En utvidgad lagstiftning ifråga om fiskerätten för arrendatorer och torpare är sålunda icke nödvändig och ej i någon mån påkallad. Vad åter jakträtten beträffar vill jag framhålla, att den jakt efter skogarnas villebråd, som även av arrendatorer och torpare, jämte andra personer, under senare tider idkats i Norrland, varit av sådan beskaffenhet, att en verksam inskränkning länge varit önskvärd och behövlig åtminstone för var och en, som önskar, att ännu någon tid framåt det må finnas något kvar av det rika djurliv, som förut funnits i Norrlands skogstrakter. Jakten har för övrigt i Norrland missbrukats så, att den icke längre är någon förmån icke ens för dem som bedriva densamma. Därför är det också egendomligt, att när man i dessa landsändar börjar bli ense om att något måste göras för att inskränka hittillsvarande jakträttigheter, det från annat håll göres anspråk på en utvidgad jakträtt för vissa samhällsklasser.

Motionärens starkaste påstående, att en utvidgad jakträtt skulle tillföra arrendatorerna och torparna ett nödvändigt tillskott i deras livsuppehälle, är ägnat att mycket vilseleda. De i Norrland befintliga arrendegårdarna äro, det vågar jag påstå, vad jordbruket beträffar, i sådant tillstånd, att man med skäl kan fordra, att den arbetskraft en arrendator kan prestera mycket väl behöves för att sköta jorden. Och vad motionärens huvudargument vidkommer, nämligen tillskottet i livsuppehållet, kan jag också säga, att man av erfarenhet vet, att, om man arbetar på jorden, lämnar den långt rikligare tillskott i matförrådet än om man ger sig ut i skogen och dinglar med geväret på axeln. Det torde också vara motionären och jag hoppas även flera andra bekant, huru som bönderna i allmänhet i Norrland börja intressera sig för att upphjälpa det förut rikliga fisket i de norrländska fiskvattnen. Det synes mig därför mycket lämpligare, om motionären, som är norrlänning och därför bör känna till just det arbete, som pågår, jämte hans mångomtalade arrendatorer och torpare ville ägna litet intresse åt att vara behjälpliga att upphjälpa just denna näring, som kan vara av betydelse för Norrlands befolkning i stället för att gång på gång söka få fram en lagstiftning, som ovillkorligen skulle hämma dessa förbättringsplaner.

Det är också att antaga, att man ej behöver vänta länge, innan man får totalförbud för jakt på såväl älg som vissa fågelarter, därför att man med säkerhet kan säga, att det är fara för att dessa djurarter eljes komma att utrotas.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

I likhet med herr Barthelson vill även jag understryka, att man vid årets remissdebatt och vid flera andra tillfällen med styrka framhållit, att man bör se till, att icke i fortsättningen det nedlägges så oerhörda kostnader på utredningar, som man rent av måste anse onödiga. Den utredning, som här ifrågasättes, vågar jag påstå, tillhör just dessa onödiga och meningslösa utredningar, och jag ber att få vädja till kammaren, att man åtminstone i detta fall ville bespara statsverket en onödig utgift.

På grund av vad jag anfört ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr L i n d h a g e n: Enligt min uppfattning sammanblandar man här två saker, som icke alls höra ihop. Denna fråga har i själva verket varit ett evigt tvisteämne från och med det att norrlandsfrågan uppkom. Om det icke har varit debatt i denna fråga varje år, har det åtminstone varit det vart annat år från och med 1907, och när vi slutligen fingo den norrländska arrendelagstiftningen igenom, var det denna fråga, som stod mellan kamrarna. Andra kammaren gick på den bogen, som utskottet nu gör, och första kammaren gick på avslag, såsom reservanterna nu göra. Nu trodde vi, att denna fråga skulle bli löst med den nya grunden för första kammarens sammansättning, men det märkvärdiga har på denna punkt inträffat, att här står den nya första kammaren fortfarande på samma ståndpunkt som den gamla, under det att andra kammaren fortfarande hävdar sin gamla ståndpunkt. Skall denna dualism någonsin upphöra?

Förhållandet är, så vitt jag kunnat fatta, att alla dessa skogar med vatten och fiské — det är fisket som är huvudsaken, fastän jakträtten kommit med på sladden — förr tillhörde kronan och kronan skänkte alltsammans till bönderna för att utvidga bondegårdarna och skaffa nya bondehemman, med alla de rättigheter som följde med dessa skogar. Nåväl, så inträffade denna stora missräkning vi känna till, att avvitringarna icke uppfyllde sitt ändamål, utan bolagen köpte kronans presenter, och på det viset uppstodo i stället för bönder en massa arrendatorer. Dessa arrendatorer hade naturligtvis icke samma rätt som de kvarvarande bönderna. Dessa senare bo kvar på sina hemman och disponera för sitt husbehov fiskvattnet å sina ågor. De bönder, som blevo degraderade till arrendatorer, vilket ej var kronans mening, förlorade juridiskt denna rätt. Nu har man, för att bättra upp arrendatorernas ställning och skaffa dem samma rättighet som de gamla bönderna, bestämt i norrlandslagstiftningen, att kronans gamla gåva till bönderna och dem, som bruka jorden, skulle i det längsta upprätthållas, nämligen rätten till husbehovs- virke och kreatursbete, fastän det gått ifrån arrendatorerna, och även

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

rätten till fiske och jakt, alldeles som bönderna hade. Det är hela frågan. Man ville bättra upp dessa osjälvständiga arrendatorers villkor och i möjligaste mån likställa dem med de bönder, som behållit sina hemman. Vad har detta med allt detta talet om förbättring av fiskevärden och jakträtten att göra? Det är ju en sak, som skall gå ut över både bönder och arrendatorer, en lagstiftning för alla. Men att lyfta sig till det märkvärdigt höga plan, som reservanternas intagit, och säga, att här på de raserade bondegårdarna skall uppblomstra och odlas fisk, men icke på böndernas behållna hemman — vad är det för tal!

Nu sade den siste talaren, att detta medgivande icke behöves för dessa arrendatorer: de tillåtas fiska i alla fall. Men där se ju herrarna motsägelsen i vad han sade; således tillåtas dessa arrendatorer ändå att skövla detta fiske, fast herr Gunnar Andersson och andra säga, att det icke får skövas. Alltså böra faktiskt på dessa gårdar enligt den siste talarens uppfattning bolagen förbjudas att tillåta arrendatorerna göra det, men det vill man icke. — Det skall vara rim och reson, och man skall väl skilja två olika saker i denna fråga liksom i alla andra. Det är givet, att arrendatorn lika väl som bonden behöver tillfälle att fiska till husbehov på hemmanets vatten. Han kan ju även behöva upphjälpa sin ekonomi.

Nu är man rädd för att arrendatorn icke skall sköta sitt jordbruk, om han får fiska. Men han kan ju om söndagarna, då det är sabbatsbrott att idka jordbruk, låta sina söner få fiska litet för att skaffa ett mål mat, och själv kan han ju, fastän arrendator, få gå ut en kvällsstund eller en tidig morgon och vittja sina nät, utan att det därför behöver sägas, att han försummar att sköta jorden på hemmanet. Med den motsatta uppfattningen borde man väl även förbjuda bönderna detta genom lag och säga, att de också missköta sitt jordbruk, om de gå ut en kväll eller morgon för att fiska, men det gör man icke. Bryr man sig emellertid icke om bönderna, utan låter dem hållas, kan man också låta arrendatorerna, böndernas representanter, göra precis på samma sätt.

Här skall man åter igångsätta en kostsam utredning, klagas det, men någon sådan behövs icke alls. Det behöves bara, att man sätter sig ned en kvart och skriver ett par rader, så enkelt är det. Man behöver bara lägga till ett stycke till vad som står i norrlandslagen om fisket. Det är klart, att man icke behöver någon kommitté. Om man ville ha ytterligare en kommitté för detta, skulle den ej få ett spår att göra. I norrlandslagen står det faktiskt, att arrendatorn får fiska på de till honom upplåtna ägorerna. Men nu är det ju på det sättet, att i en mängd fall upplåtas bara de odlade ägorerna, och vilja bolagen hålla på en sådan begränsning och icke tillåta ändring i kontraktet, får arrendatorn stå på åkerrenarna och meta i dikena; det är det enda han kan göra, såvida det icke händelsevis går ett vattendrag över hans åker. Då får han stå på den stumpen och kasta ut sin metkrok. Men nu menar arrendatorn, att han vill fiska för husbehov alldeles som bonden, som sitter bredvid och som varit nog förständig att icke sälja sin jord. Han vill också fiska

till husbehov i vattnen på hemmanets skogsmark, ehuru det bara upp-

låtits odlade ägor. Den stora konflikt, som började 1907 mellan kamrarna, och som man flera gånger trott kamrarna vara färdiga att lösa, den kommer nu tillbaka. Och den kommer att kosta mycket utläggningar både i motionsväg och ifråga om debatter i denna sak, om icke första kammaren någon gång giver med sig. Varför är denna fråga aktuell? Jo, därför att vi hava bolag, som icke äro så generösa, som den siste ärade talaren sade, att de giva något, som utan olägenhet för dessa bolags ställning kan givas. Dessa bolag behöva också få veta, att den generösa praxis, varom den siste talaren nämnde, även gäller dem. Är det så, att det finnes en så generös praxis, bör det vara så mycket mindre svårighet att låta denna praxis bliva lag för alla och icke låta godtyckligt den ena få en rätt, som icke den andra har. Alltså bör man upplåta fiskevattnen på skogarna i Norrland för husbehovsfiske åt alla dem, som företräda bönderna, vare sig de äro ordinarie eller ställföreträdare. Fiskevården är sedan en sak, som också skall gå ut över alla, både bönderna och brukarna.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr B o b e r g: Man kan väl utgå från den förutsättningen: antingen finnes gott om fisk i sjöarna där uppe eller ock finnes det litet eller ingen fisk. Om det finnes mycket fisk, blir väl följdén den, att med utvidgad fiskerätt arrendatorerna få sina kontrakt höjda. Det brukar ju alltid vara så, att, i den mån fördelarna bli större av ett arrende, arrendavgiften höjes. Vad hava då de arrendatorer för nytta av denna rätt, som efter detta komma att tillträda arrendena? Finnes det återigen litet fisk, vilket jag tror är fallet, vad blir följdén av denna fria fiskerätt? Jo, att det blir än mindre fisk.

Nu säger herr Lindhagen, att fiskodlingen tillhör alla och går ut över alla lika. Nej, hur kan den göra det? Om en person t. ex. på sina ägor har fiskevattnen, där han har rättighet att fiska och kan bestämma över vilka andra som få fiska, ligger det naturligtvis i hans intresse att se till, att det blir fisk i sjön, och han odlar därför fisk och sörjer för, att den under lektiden får ro att föröka sig, till nytta icke blott för honom utan för hela den trakt, som får någon näring därifrån. Men om det tillåtes var och en utan åtskillnad att fiska i den sjön, blir följdén den, att det kommer dit andra, som icke från början lagt ned någonting på att upphjälpa fisket, och den fisk, som finnes, tagas bort hit och dit. Nu är det ju fråga om att man skall fiska endast till husbehov, men vem kan kontrollera vad som går åt till husbehov och vad som kan försäljas därbredvid?

Man har den föreställningen, då det gäller fiske, att det finnes så mycket fisk, att det icke är någon fara för fiskens bestånd, och att man därför kan fiska snart sagt på alla tider och med alla möjliga redskap. Det finnes många sjöar i Sverige, som äro nästan uttömda på

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

fisk, och det behöves en lag, som bestämmer om fiskodlingar i dem och skydd för dessa sjöar, så att det återigen kan bli fisk i dem. Jag har vid flera riksdagar motionerat om skydd för abborrfisket i en del insjöar och i Östersjön, ty denna fisk håller på att alldeles gå ut, till följd av att den fiskas för mycket. På samma sätt är det även med många andra fisksorter. Skulle nu riksdagen bifalla motionärens förslag, kan man förstå, att detta från hans synpunkt innebär en förmån för arrendatorerna där uppe, men icke vore det till gagn vare sig för arrendatorerna, för fisket i allmänhet eller för landet, utan det bleve till skada både på ena och andra sättet.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Från dé n: Herr vice talman! Gent emot herr Lindhagens yttrande, när han åberopar, att frågan icke är ny, utan stått på dagordningen sedan den tid, då norrlandslagen antogs, skulle jag vilja fråga herr Lindhagen: varför har denna fråga hållits vid liv, om icke just i ett visst syfte? Men den saken bevisar icke, att en utvidgad fiske- och jakträtt är nödvändig för arrendatorerna och torparna i Norrland.

Vidare skulle jag vilja ytterligare understryka det uttalande, som gjorts, att ingen förbjuder arrendatorerna och torparna att fiska i varje fiskvatten precis på samma sätt som bönderna, men det kan ju hända, att ägaren till ett fiskvatten, som lagt ned kostnader på att förbättra fisket, fordrar att även arrendatorerna skola ställa sig till efterrättelse vissa föreskrifter, och det är också många som göra det. När herr Lindhagen talar om, att han tycker, att arrendatorerna kunna få fiska och jaga på samma sätt som bönderna och att de kunde gå ut på söndagarna, på morgnar och kvällar för att icke försumma jordbruket, så visar det, att herr Lindhagen icke är inne i förhållandena i Norrland. Skola de fiska på samma sätt som bönderna, böra de också i antydd fall svara för kostnaderna för fiskets upphjälpande i fiskvattnen på samma sätt som de självvägande.

Herr Andersson, Gunnar: Från min synpunkt ser jag frågan på ett helt annat sätt än herr Lindhagen. Han är jurist. Och jag vill tillämpa på honom själv ett uttryck, som han gärna använder mot andra: han ser frågan ur byråkratsynpunkt; här gäller det gamla rättigheter, som funnits och nu böra fördelas på nytt, om möjligt så, att alla få lika. Jag ser åter frågan ur biologisk synpunkt. För mig är huvudsaken den, att vi få behålla ett djurliv däruppe. Jag vill ingalunda, som jag menar herr Lindhagen gör, bagatellisera jakträtten, allra minst med kännedom om att det går mycket lätt att utrota det vilda, som finnes däruppe.

Jag ser också frågan från den synpunkten: ha verkligen de personer, som det här gäller, den nytta av denna sak, som ett bifall tyckes innebära för en hel del av dem, som talat för utskottets hemställan? Eller ha de icke vida mindre nytta av en utsträckt jakt- och fiskerätt, än

naturen, d. v. s. djurlivet däruppe, har skada därav? Det är för mig den alldeles avgörande huvudsynpunkten. Jag kan ej vara med om att vi skulle ställa det så, att man först såvitt möjligt utrotar allt levande däruppe och staten sedan bevars skall laga, att vi få det igen. Därför att det finnes brister i den nuvarande jakt- och fiskelagstiftningen, skola vi ej släppa rovfångst helt lös, utan vi skola så mycket som möjligt skydda det, som finnes kvar, medan vi göra oss färdiga att vidtaga ytterligare förbättringar. Och som en föregående ärad talare sagt, ha naturligtvis de personer, som sitta med äganderätten, större egoistiskt intresse än de, som blott ha dessa arealer på arrende, att försöka uppträda så klokt och förståndigt som ske kan, till skydd för den djurvärld som finnes däruppe. Som jag sade redan i fjol, då denna fråga var före, är det ej alls från synpunkten av, att jag icke skulle vilja giva det mesta möjliga åt arrendatorerna däruppe, som jag förenat mig med avslagsyrkandet, utan därför, att det för mig står så, att vår generation framför allt har skyldighet att hålla det djurliv, som finnes däruppe, om ryggen, och innan man är klar med alla detaljer om, huru detta skydd skall bedrivas, bör iakttaga en viss preventiv försiktighet så, att det ej sker större skada än redan skett och nödigt är. Vad beträffar det där talet, att man på en kvart kan skriva en proposition, så vill jag säga, att jag anser, att man mycket lättare kan på fem minuter skriva en motivering för avslag. Detta yrkar jag. Och alla i kammaren, som i likhet med mig ömma för en delvis av nödtvång, delvis av okynne starkt och illa åtgången fauna i Norrlands skogar och fiskevatten, böra enligt min mening rösta för avslag på motionen och bifall till reservationen.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste talaren tvangs i alla fall av mitt anförande att själv skatta åt en byråkratisk synpunkt. Han kom till det resultatet, att han måste försöka med ett annat skäl, som reservanterna ej hittat på. Det var det, att bonden, som hade kvar sin äganderätt till hemmanet, hade ett större egoistiskt intresse av att fiska försiktigt, under det att den från äganderätten avpolletterade arrendatorn brydde sig mindre om hur han fiskade. Med andra ord således: det skulle vara den skillnaden man måste göra från reservanternas synpunkt för att verkligen kunna hålla sig till själva saken, som det här är fråga om. Detta ha nu reservanterna ej hunnit överväga, så att jag vet ej, i vad mån de anse, att detta sista skäl, som den ärade talaren anförde, bör vara utslagsgivande för ärendets avgörande.

Jag kan nu ej betrakta det som byråkratiskt att vilja hjälpa upp arrendatorerna i Norrland, så att de skola få samma rätt som bönderna och deras förfäder hade. Det kallade den ärade talaren för en byråkratisk synpunkt. Men jag tycker *det* är en biologisk synpunkt, ty även arrendatorerna ha liv — *βίος* betyder nämligen liv — och deras liv äro ju lika mycket värda som en mörts liv, herr Gunnar Andersson!

Nu sades det från norrlandsbänken, att någon åtgärd icke behöver

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

vidtagas, ty arrendatorerna ha redan dessa rättigheter. Att icke håren därvid reste sig — jag ber om ursäkt, det kunna de ju icke, men jag menar: att icke herr Gunnar Andersson blev alldeles förtvivlad över att man verkligen far så illa med fiskevattnen däruppe, att ehuru dessa arrendatorer icke ha samma intresse av att vårda fisket som de självägande bönderna, det fortfarande av lättsinniga bolag tillåtes dem att fiska fritt i vatten å deras skogar! Då det emellertid är på det sättet flerstädes, men icke överallt — och det är ju därför som frågan kommit upp — då kan man väl lika gärna skipa rättvisa och säga: vare sig ni är bonde eller f. d. bonde, numera arrendator på en bondejord, så skall ni ha samma biologiska rätt att skaffa er en måltid ur fiskevattnen lika väl som på något annat sätt.

Jag förstår också, att det nu kommit ett annat nytt skäl, ett krokben för alla förslag, som gälla det levande livet. Enligt byråkratisk uppfattning skall intet kunna bifallas av kammaren, ty det kan föränsleda en kommitté! Men nu är det på det sättet, att norrlandslagen redan har en paragraf om detta, så att frågan behöves ej utredas. Det behöves bara en liten hänvisning, så är saken avhjälp. Och det kan herr Gunnar Andersson övertyga sig om: jag och flera andra ha gjort detta ofantliga kommittéarbete, och det kan ej ske på annat sätt. Det är redan undångjort, så att det finnes. Det står ej i förslaget till norrlandslagen, att arrendatorerna få fiska endast i de vatten, som höra till de utarrenderade ägora. Det var första kammarens ståndpunkt, under det att andra kammaren sade, att de skulle ha rättighet att fiska till husbehov även på hemmanens övriga vatten, likaväl som lagen medgiver, att de få ha sitt mulbete där, och icke hindrar dem från att där avverka virke till husbehov, fastän de ej äro ägare till den arrenderade marken. Varför skola de ej, menade andra kammaren och norrlandskommittén, även kunna få idka husbehovsfiske å den icke arrenderade marken, när nämligen arrendet är inskränkt till odlad mark som i en del fall, och då verkligen en sådan rätt förmenas dem från en hel del håll — det är därför denna sak kommit upp och ej av annat skäl. Det står också i den berörda norrlandslagsparagrafen, att denna husbehovsfiskerätt ej tillkommer dem, där man genom särskilda åtgärder vidtagit föranstaltningar för att höja fiskeodlingen, så att den saken är klar. Jag förstår ej, att herrarne, som äro så intresserade för denna sak, låta den gå på lösa boliner och ej begära en lagstiftning både för bönder och arrendatorer däruppe utan bara leva på den förhoppningen, att de här stackars arrendatorerna, som icke få fiska, skulle bara därigenom fullgöra en kulturuppgift i hela landets fiskeväsen. Det tycker jag är ett mycket irrationellt sätt att främja de fiskbiologiska synpunkterna.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Då jag inom utskottet hört till dem, som yrkat bifall till motionen, så skall jag be att få säga några ord.

Det kraftigaste skäl, som anförts av reservanterna såväl i den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen som här i kammaren mot ett

bifall till motionen, är ju, att det skulle verka så förödande på viltet och fisket däruppe i Norrland. Jag måste då fråga: äro då herrarna så säkra på, att de jakt- och fiskerättsinnehavare, som nu finnas, alltid garantera en tidsenlig jakt- och fiskevård? Att så ej alltid synes vara förhållandet, framgår tydligt därav, att det så starkt framhållits, att villebrådet — och jag tror, att det också sagts om fisktillgången — skulle ha gått så starkt tillbaka, att en hel del djurformer hota att dö ut. Detta tyder på, att man ej kan räkna alltför mycket på de nuvarande jakt- och fiskerättsinnehavarnes åtgärder därutinnan. Enligt mitt förmenande sammanblandar man här fullständigt två ting: det ena är utskottets förslag om utredning huruvida och i vad mån arrendatorer m. fl. kunna på visst villkor beredas större rätt till jakt och fiske för husbehov och det andra är frågan om skyddande av villebråd och fiske i Norrland. Vill man skydda jakten och vill man skydda fisket, så måste detta, såvitt jag kan finna, göras på lagstiftningens väg, och det går ej att bara säga att om blott ett visst antal personer få utöva rätten till jakten och fisket, så blir fiske- och jaktvården fullt tillgodosedd. Detta är för mig fullkomligt ofattbart.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske. (L'orts.)

Jag begärde ordet närmast med anledning av min granne till höger, för vilken det tycktes vara huvudargumentet, att man skulle skydda fisken och skydda villebrådet däruppe i Norrland. Även jag ömmar för denna sak, men jag måste säga, att det är väl dock ett viktigt moment, att svenska folket får någon nytta av villebrådet och av fisken, som går i sjöarna. Vad fisken beträffar så tror jag mig icke göra mig skyldig till någon överdrift genom att påstå, att det mångenstädes i Norrland finnes fiskevatten, som icke äro tillräckligt utnyttjade, utan i vilka fisket kunde bedrivas i större utsträckning, så att det lämnade större ekonomisk avkastning. Jakten vågar jag ej yttra mig om, men såvitt jag vet så finnes det ej någon tillförlitlig statistik, som visar, att villebrådet håller på att gå starkt tillbaka. Är emellertid så fallet, så måste detta förhindras genom åtgärder på lagstiftningens väg, och jag tror ej, att kammaren, om kammaren nu tager utskottets förslag, därigenom kan sägas medverka till djurens utrotning.

Här har talats så mycket om att om kammaren toge detta förslag, det skulle betyda ett lössläppande av allt vad jakt och fiske heter. Mina herrar, det argumentet kan vara mycket bra i ett passande ärende, men det lämpar sig ej i detta sammanhang, ty här är det fråga om ett så blygsamt förslag som att utreda, "huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov må, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer, torpare" etc. Det är en väsentlig skillnad mellan en sådan utsträckt rätt och ett lössläppande av jakten och fisket. Då jag för min del hyser den förhoppningen, att ställningen för dessa människor däruppe i Norrland, som det här är fråga om, skulle kunna förbättras genom ett beslut i enlighet med utskottets hemställan, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Herr Andersson, Gunnar: Herr talman! Den siste ärade talaren är ju den specielle representanten för fiskeintresset, och det kan ju anses nästan oförsynt av en person, som i sakkunskap i jämförelse med honom dock är en lekman, att mot hans vittnesbörd, att det står utomordentligt väl till och att vi bara ha att fiska mera — åtminstone i många fall — komma med påståenden i motsatt riktning. Men hans försäkringar voro så vaga och så osäkra. Det är ju klart, att det åtminstone i vissa avlägsna sjöar kan finnas några "mörtar" för mycket för att använda herr Lindhagens ord, men jag tvivlar storligen på att om man verkligen vill noga granska och lägga verklig sakkunskap på frågan, man med fog kan säga, att det är någorlunda väl beställt med fisket i de norrländska vattnen. Jag tror tvärtom, att man måste ena sig om, att de vatten, som äro bättre belägna och sålunda betydligt mest för invånarna, äro mycket hårt avfiskade, och jag tror att man därvid kan stödja sig på sakkunnigas undersökningar, som visa, att det ej alls är så väl beställt i det avseendet.

Herrarne ha här spelat på den strängen, att vi skola låta dem fiska så mycket som helst till dess vi bli färdiga att skydda fisket. Det är det, som enligt min mening är det felaktiga i den biologiska behandlingen av denna fråga. Här är det en sak, som icke är av så stor betydelse för dem det gäller. Låt oss skynda på med en utredning, skynda på kungl. lantbruksstyrelsens fiskeriavdelning och någon annan avdelning där, som sköter jakten så att de verkligen klämma till, så att vi få hela denna jakt- och fiskefråga ordnad genom lagstifningsåtgärder, som äro av den art, att de skydda livet däruppe och skydda ej endast livet på arrendatorerna utan även livet på djuren, och låt oss få detta förslag så snart som möjligt! Då skall jag ej ha det ringaste emot att jämställa arrendatorer och andra. Det måste strängt fasthållas, att avslag nu är en försiktighetsåtgärd tillsvidare, till dess frågan blivit slutgiltigt ordnad.

Så kommer jag till herr Lindhagen. Han har rekommenderat mig att läsa den paragraf som han skrivit. Ja, det tror jag väl, det tror jag till fullo! Herr Lindhagen har skrivit så många paragrafer, att om vi vore beredda att taga dem, att svära på dem, så skulle allting kunna omgestaltas på en kort stund i hela detta land. Men det, att paragrafen finnes skriven så, som herr Lindhagen vill ha den, bevisar ej ett spår, att den är riktigt och väl skriven, utan det är utredningen, som skall visa, att det verkligen finnes grunder för denna paragraf, som betyda något. Och jag vill till sist säga — då man nu ömmar mer för arrendatorerna än för "mörtarna" — att om jag trodde, att arrendatorerna hade det sämre ställt än "mörtarna", så skulle även jag ömma mer för de förra, men nu ömmar jag mest för "mörtarna".

Herr L i n d h a g e n: Jag vill fästa den siste talarens uppmärksamhet på, att det var norrlandskommitténs formulering. Den kostade så mycket pengar, så att vi kunna vara lugna för, att utredningen är utomordentlig.

Vidare vill jag ännu en gång fästa uppmärksamheten på vad det här gäller. Nu har den ärade talaren gjort ett nytt medgivande, att vi bara en bra fiskevård över hela linjen, så skall han vara med om att likställa f. d. bönder, d. v. s. arrendatorer, med bönder. Då skola också de förra få fiska till husbehov, men ännu så länge skola de hållas nere i en sämre ställning, till dess vi få denna utomordentliga fiskevård. Det är ju ett resonemang, som har en viss formell möjlighet att låta sig höras, men jag frågar, huruvida vårt lands naturbeskaffenhet uppmunt- rar till en sådan tågordning. De stora vildmarkerna däruppe, där glän- torna äro så sällsynta, och där man endast här och där får se en liten bondgård — är det ett land, som är så överkultiverat, att vi ej kunna låta våra förfäders bruk få gälla, bruket, att denne lille bonde tar sin fisk ur hemmanets fiskvatten till husbehov, att vi icke kunna låta detta bruk gälla fortfarande, medan vi vänta på denna stora vetenskapliga lagstiftning? Det är ju mycket möjligt, att man aldrig får den, just därför att man anser, att trakterna däruppe ännu äro så råa och vilda, att det ej duger att lägga någon vetenskap på så mycket obrukad mark, som finnes där. Så kan det hända, att det ingenting blir av det hela.

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

Sålunda gäller det här endast fiske till husbehov och med upprätt- hållande av alla föranstaltningar till fiskets vård. Dem får man aldrig bryta. Och slutligen att giva rättvisa åt de f. d. bönderna, d. v. s. arren- datorerna, däruppe, så att de bli likställda med alla andra bönder utan att behöva vänta tills vidare. Det är det hela. Det är det de begära, och det är det, som de petitionerat om i fall, där det blivit dem förvägrat. Där det ej blivit dem förvägrat, ja, där gör ju lagstiftningen ej alls någon skada, ty där innebär den ju bara ett upprätthållande av *status quo*.

Herr B o b e r g: Ja, jag vill uttala min förvåning över, att byrå- direktören Andersson ställt sig på utskottets sida, han som skall vara sak- kunnig i denna fråga och har till ämbetsuppgift att skydda fiskbestånden så i Östersjön som i våra insjöar. Nu märktes det emellertid av hans anförande, att han ej hade riktigt reda på hur det förhåller sig däruppe i Norrland. Han erkände, att i de flesta sjöarna det finns för litet fisk, och att sålunda den fisk, som finns där, behöver skyddas, men å andra sidan sade han sig veta, att i avlägsna fjällsjöar det finns över- flöd på fisk, som kan upptagas. Ja, jag är ej hemma däruppe och känner sålunda ej till dessa förhållanden, men jag antar, att det i Norrland är som på andra platser, att om en sjö ligger mycket avlägset och det finnes mycket fisk i den, så komma också många fiskare dit för att hämta den fisken, vare sig med rätt eller orätt. Och jag tror, att de sjöar i Sverige, där det finnes "mycket fisk", äro räknade; men att de sjöar, där fisken minskas mer och mer och försvinner, bli allt flere och flere.

Nu sade herr Andersson, att förbättring skall ske på lagstiftningens väg. Ja, men lagstiftningen går väl ej fram annat än genom det praktiska livet. Det måste väl ju finnas personer, som ha intresse av att skydda fisken och som, om de skydda den, också ha någon utsikt att få vinning

Ang. vissa arrendatorers m. fl. rätt till jakt och fiske.
(Forts.)

därav eller åtminstone ej lida ren förlust. Nu är det i verkligheten så, att om en person vill vårda fisken, vill inodla nya fisksorter och vill förbättra fisket på allt sätt, så komma andra personer, som ej lagt ned någon kostnad därpå och som ej ha något annat intresse än att taga så mycket som möjligt — de komma och taga vad den enskilde personen lagt ned i omvårdnad och omkostnad. Ett sådant förfarande kan väl ej vara rätt och bör ej heller genom lagstiftning skyddas eller anses rättfärdigt.

Under sådana förhållanden tror jag, att de, som ställa sig på reservationens ståndpunkt, göra klokt med hänsyn till fisket.

Herr Björkman: Herr talman! Här ordas av alla talare om fisket i de norrländska älvarna och sjöarna, men det är nog icke fisket det egentligen gäller här, utan jakten, som ingenting har sagts om. Fisket i de norrländska sjöarna, de stora sjöar, som ligga utanför den egentliga bygden, öster om järnvägen, den stora norrlandsbanan, det fisket är ju dåligt, det är sant, ty sjöarna äro till stor del utfiskade, men där syssla hushållningssällskapen med att förbättra det, och där är det knappast tal om något arrendefiske. Det fiske, som det här väl närmast är fråga om, är fisket i de avsides liggande bygderna, de mindre tätbefolkade bygderna, och varken fisket i sjöarna nere i bygderna eller fisket i obygderna bry sig markägarna, sågverksbolagen och de andra stora industribolagen, ett enda grand om däruppe. Men med jakten är det en annan historia. Olyckan är den, att om man är mån om att arrendatorerna skola få fiska till husbehov, så skola de också få jaga till husbehov och kanske litet därutöver. Det är där skon klämmer. Jakten, under kortare jaktperioder, sätta herrar bolagsdirektörer, bolagsdisponenter och deras goda vänner med fullt fog synnerligen stort värde på. Fisket bry de sig icke ett Guds skapande grand om, men när det och jakten nu här kopplats tillsammans, må jag i likhet med den officielle representanten för fiskerinäringen, som här finnes, hemställa till herrarne att läsa, vad som står i klämman, nämligen en anhållan, "att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov må, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer, torpare" etc. Jag kan icke förstå, varför icke till och med de, som hålla så på jakträtten, även skulle kunna vara med om den här historien. Någon skada kan jag absolut icke se följa av den, men väl någon nytta.

Det underliga är, att de, som minst känna Norrland, prata mest om förhållandena däruppe, men som jag råkar känna till Norrland en smula, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet

hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Ang. vissa
errendatorers
nr. 11. rätt till
jakt och
fiske.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;
Nej — 63.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förfarandet i vissa fall, då kyrko- eller kommunalstämma följer omedelbart efter en valförrättning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting.

*Om höjning
av landstings-
mans dag-
traktamente.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 28, hade herr *Borg* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att 24 § i förordningen om landsting måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landsting hålles, åtnjuter av landstingsmedel i dagtraktamente under landstingets möte 20 kronor ävensom ersättning för resekostnader fram och åter, beräknat efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedels sker. Landstingsman som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte 15 kronor.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om höjning av landstings- Västerås, Klefbeck, Hellberg, Strömberg, Ljunggren, Thulin, Hallén, mans dag- Sävström och Andersson i Igelboda ansett, att utskottets yttrande bort traktamente. (Forts.) hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionen II:28, för sin del måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 21 mars 1862 om landsting.

Härigenom förordnas som följer:

24 §.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte *ijugo* kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker. Landstingsman, som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte *femton* kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1921.

Därjämte hade reservation anmälts av herr *Lyberg* mot viss del av motiveringen.

Herr *Klefbeck*: Herr talman! Den här föreliggande frågan berör en hel del folk ute i landet. Det är nämligen fråga om bestämmandet av landstingsmännens dagtraktamente.

Vid utskottsbehandlingen av ärendet har det rått fullständig enighet om huvudprinciperna. Man har å ena sidan velat slå fast, att arvodet icke får bestämmas så högt, att detsamma blir eftersträfvansvärt i och för sig, men man vill å andra sidan icke sätta det så lågt, att den, som skall fullgöra uppdraget, därför måste underkasta sig särskilda utgifter. Dessa gränser uppdrogos redan av 1918 års konstitutionsutskott och om desamma har utskottet fortfarande, som sagt, varit fullständigt enigt.

Men när det blir fråga om, huru dessa grundsatser skola tillämpas, hava vi skilt oss åt i utskottet med nästan lika många på vardera sidan.

Utskottsmajoriteten har velat, att beloppet skulle bibehållas vid det

nuvarande läget, och den har såsom skäl för denna sin ståndpunkt velat göra gällande, att utskottet vid 1918 års riksdag framhöll, att man då satt arvodet till ett sådant belopp, att någon höjning inom den närmaste tiden icke skulle behöva ifrågakomma, och man menar, att man icke nu har något skäl att avvika ifrån den ståndpunkten, eftersom ökningen av dyrtiden icke sedan den tiden nått en sådan omfattning, att den motiverar en förhöjning av anslaget, i all synnerhet som på senare tid det på olika poster skett någon liten minskning i kostnaderna för livsuppehållet.

*Om höjning
av landstings-
mans dag-
traktamente.
(Forts.)*

Utskottet har även anfört såsom skäl för sin ståndpunkt, att det nu pågår en utredning beträffande frågan om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, och så länge en sådan utredning pågår, bör ju icke något av riksdagen i ärendet företagas.

Gent emot dessa synpunkter hava vi reservanter för vår del velat göra gällande följande.

För det första påminna vi, att när riksdagen 1918 bestämde landstingsmannaarvodet till dess nuvarande belopp, så bestämde samma riksdag ungefär samtidigt arvodet för riksdagsmännen till ett visst belopp. Men sedan har riksdagen, vad beträffar riksdagsmännens arvode, gått ifrån 1918 års bestämmelser. Riksdagen har sålunda själv givit till känna att fastän den vid fastställandet av landstingsmannaarvodet 1918 ansåg, att det var av sådan natur, att man icke snart borde gå till någon förhöjning, så har man lika fullt beträffande riksdagsmannaarvodet gått till en sådan förhöjning, och om nu läget sålunda är förändrat till den grad, att det motiverar en förhöjning för en grupp människor, så förefaller det vanligt sunt tänkande, att samma läge måste vara så förändrat, att det motiverar en förändring av arvodesbeloppet även för en annan grupp av medborgare. Faktiskt är det ju också så, såsom vitsordats inom utskottet, att åtskilliga landstingsmän, som icke hava någon annan inkomst under den tid de bevista landstinget än sitt landstingsmannaarvode, helt enkelt icke kunna uppehålla sig på detsamma, särskilt om de bliva nödsakade att även understödja sin familj därhemma.

Härtill kommer, att den kostnad, som genom ett bifall till reservationen skulle förorsakas landstingen, är i förhållande till landstingens budget av en så försvinnande liten betydelse, att den icke skäligen kan vara utslagsgivande. Man har räknat ut att i förhållande till landstingets budget för övrigt förhöjningen härvidlag skulle kunna belöpa sig till mellan 0,1 och 0,2 % av hela landstingsskatten.

Vad beträffar utskottets andra skäl, det där om pågående utredning, hava vi från motsidan velat göra gällande, att denna utredning åsyftar ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Den nu föreliggande frågan behandlar åter ett helt annat ärende. Här är det fråga om att se till, att en person, som lämnar sin vanliga sysselsättning på sin vanliga plats för att fullgöra ett uppdrag på en annan plats, väl icke skall få någon som helst ersättning för sitt uppdrag, men hava så pass stort arvode, att han icke behöver underkasta sig några för uppdragets fullgörande nödvändiga personliga utgifter.

Om höjning av landstingsmans dagtraktamente.
(Forts.)

Då vi sålunda äro övertygade om att ett beslut sådant som reservanternas förorda icke står i strid med vad riksdagen förut uttalat, utan tvärtom, såsom jag påvisade, då jag talade om riksdagsmannaarvodet, är i analogi med detta, då utgiften vidare icke vållar landstinget någon nämnvärd höjning av skatten, och då det gäller ett krav, som för övrigt synes rimligt och billigt, skall jag be, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Det egentliga skälet för reservanternas yrkande synes vara det, att riksdagen redan har beslutat en höjning i avseende å riksdagsmannaarvodet.

Jag tillåter mig då påpeka, att den höjning, som ägt rum av riksdagsmannaarvodet, betyder 60 % förhöjning och den förhöjning av landstingsmannaarvodet, som är föreslagen, betyder 66 $\frac{2}{3}$ % förhöjning.

Vidare torde kammaren erinra sig, att då förhöjningen av riksdagsmannaarvodet skedde, var det även med fästat avseende på att riksdagen är samlad åtskillig tid efter sedan arvodena upphört att utgå, och att alltså dessa 60 % betyda, icke en förhöjning av endast dagsarvodena, utan också äro avsedda att täcka kostnaden för den tid, då intet arvode utgår. Motsvarande förhållande existerar icke ifråga om landstingen, och det oaktat har här föreslagits en förhöjning av landstingsmannaarvodet med ett procenttal, som ej så litet överstiger det, varmed riksdagsmannaarvodet höjdes. Det förefaller mig då vara underligt att åberopa riksdagsmannaarvodets höjning såsom grund, eftersom förhållandena äro så helt olika.

Härtill kommer ännu en omständighet, nämligen att, då det gällde riksdagsmannaarvodet, det fordrades en grundlagsändring, och en grundlagsändring drar längre tid. Då det nu förelåg ett sådant förslag, hade man endast valet mellan att avslå för att avvakta den ekonomiska utredningen och taga ställning längre fram eller att bifalla; för min del ansåg jag den förra vägen riktigare, men förstär fullväl riksdagens beslut, som gick den andra. Här gäller det däremot en lagändring, som kan genomföras genom beslut vid *en* riksdag. Och då, såsom utskottet påpekar i sin motivering, det nu är tider med fallande priser, förefaller det vara allt skäl att vänta för att se om höjningen är behövlig. Blir detta fallet och visar det sig konstant vara ett behov av en höjning, så kan frågan tagas upp en följande riksdag, om än näpeiligen med förslag om en förhöjning, som är procentuellt högre än den för riksdagsmannarvodet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lyberg: Under utskottets behandling av detta ärende har jag anslutit mig till utskottsmajoritetens avstyrkande, men samtidigt låtit anteckna, att jag hade en i viss mån annan mening med avseende å

skälen för utskottets hemställan. Jag skall för den skull tillåta mig att med några få ord framlägga ett bemötande av vad som av reservanterna anförts emot denna hemställan och ange min särställning med avseende å motiveringen.

*Om höjning
av landstings-
mans dag-
traktamente.
(Forts.)*

Jag vill då först erinra: att före år 1912 utgick till landstingsman ingen annan ersättning än i form av ersättning för kostnader för resa till och från sammanträdesorten; att år 1912 bestämdes att därutöver skulle utgå till landstingsman, som icke bor å sammanträdesorten, 6 kronor för varje sammanträdesdag; att 1917 detta dagtraktamente bestämdes skola utgå även till landstingsman boende å sammanträdesorten; att år 1918 det bestämdes ett dagtraktamente för sammanträdesdag av 9 kronor åt den, som bodde på sammanträdesorten, och 12 kronor åt den, som icke bodde på sammanträdesorten; att 1920, på motion av riksdagsman, riksdagen beslöt skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning och förslag angående bestämmelser, innebärande att landstingsman skulle få ersättning med dagtraktamente även för resedag; att denna utredning pågår och sannolikt kommer att giva anledning till förslag till nästa års riksdag; att emellertid år 1918 därjämte beslöts skrivelse om utredning angående ersättning åt innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag i allmänhet, och att utredning därom också nu pågår och torde bliva färdig så tidigt, att man kan vänta förslag även i denna större fråga till nästa års riksdag.

Nu föreslår man emellertid ytterligare, att man skall ändra denna 24 § i landstingsförelördningen för att få dessa bestämmelser om dagtraktamente under sammanträdesdag ändrad därhän, att siffrorna bliva respektive 15 och 20.

Jag vill nu för min del icke påstå, att det icke måhända kan vara berättigat att höja dessa belopp något, men jag vill säga, att den ersättning, som sålunda för närvarande är bestämd beträffande landstingsman, är tilltagen så, att i själva verket det knappast finnes något kommunalt förtroendeuppdrag, som är så pass väl ersatt som detta, då ersättningen dock i allmänhet täcker de direkta utgifterna för landstingsmannen för resa till och från sammanträdesorten och för uppehåll på den orten. Isynnerhet gäller detta, därest inom kort, som man kan antaga, även rätt till dagtraktamente för resedag blir fastslagen. Jag tror icke, att hittills någon kandidat till landstingsmannaskap behövt avsäga sig eller att hädanefter, med nu gällande bestämmelser, någon behöver avsäga sig det med hänsyn till ekonomiska svårigheter, vilket däremot mycket ofta torde vara fallet för närvarande i fråga om andra kommunala förtroendeuppdrag.

Jag vill med detta sålunda säga, att det i varje fall icke förefaller mig vara trängande behov att göra en ändring på den punkt, varom nu är fråga. Vid sådant förhållande, och då ändring skedde så nyligen som för tre år sedan, med samtidigt förklarande att man ville taga till ersättningen så pass, att icke något kännbart behov av höjt dagtraktamente inom alltför kort tid skulle komma att göra sig gällande, har det

Om höjning av landstingsmuns dag-traktamente. förefallit mig olämpligt att nu återigen "rucka" på denna paragraf, kort innan man kan vänta sig förslag såväl speciellt angående denna paragrafs lydelse som angående den större frågan om ersättning åt kommunala förtroendemän. Denna fråga är ju mycket delikat och ömtålig, och jag kan icke se annat än att de bestämmelser, som skola utfärdas, måste ingå i ett systematiskt helt, samt att en siffra, som nu på en punkt fastslås, eventuellt med ändrade principer mot vad förut godkänts, kan komma att inverka på hela detta system och eventuellt förtrycka detsamma.

Nu har man emellertid velat säga — och den förste ärade talaren sade detta — att den allmänna utredning, som pågår, icke skulle avse de länskommunala uppdragen. Jag vill säga, att såvitt jag kunnat förstå, så likväl är förhållandet, ty i konstitutionsutskottets utlåtande år 1918, som ligger till grund för riksdagens skrivelse i ämnet, talades även om länskommunala uppdrag, och det ordades rätt utförligt om just den paragraf i landstingsförordningen, varom det här är fråga. Utredningsuppdraget är också av den beskaffenheten, att länskommunala förtroendeuppdrag måste komma i betraktande, då utredningsresultatet skall presenteras. Nu säga emellertid reservanternas tillika — och även den nyss apostroferade talaren betonade det — att reservanternas ansett att utskottet bort anföra följande:

"Vid prövning av det föreliggande förslaget har utskottet väl uppmärksammat den utredning, som för närvarande försiggår beträffande frågan om ersättning för kommunala förtroendemän. Enligt utskottets mening beröres emellertid det föreliggande spörsmålet icke av nyssagda utredning, enär arvoden till landstingsmän icke äro avsedda att utgöra ersättning för de besvär, som äro förenade med uppdraget, utan endast att täcka de direkta utgifterna för uppdragets fullgörande."

D. v. s. reservanternas säga indirekt, att den allmänna utredning, som pågår, skulle avse endast ersättning för besvär. Detta är alls icke riktigt, ty denna utredning avser frågan om ersättning av alla möjliga tänkbara former: för direkta utgifter, resekostnader, mistad arbetsförtjänst och för nedlagt arbete. Men i reservationen uttalas icke vad som sades av en del av reservanternas inom utskottet, nämligen att man icke ansåg det vara oriktigt, att i dagtraktamentet åt landstingsman ingick också någon ersättning för mistad arbetsförtjänst. Om detta är meningen, frångår man på ett mycket tydligt sätt den princip, som fastslogs, då man skrev om utredningen till Kungl. Maj:t. Ty då sades det uttryckligen, att innehavare av *kommunalt representantskap* icke borde få någon ersättning annat än möjligen för de direkta utgifterna (till och med preciserades detta till "endast för resekostnader"). Jag kan för övrigt icke se annat, än att det är lika viktigt att reglera bestämmelserna angående ersättning åt innehavare av länskommunalt uppdrag som åt innehavare av uppdrag i primärkommunerna, särskilt nu, då landstingens förvaltning tenderar att bliva alltmera omfattande och man kan vänta att olika förvaltningsformer komma att kämpa om företrädet,

då det gäller att på lämpligt sätt föra fram den länskommunala förvaltningen.

Jag har på dessa skäl icke kunnat för närvarande gå med på att förorda en höjning av dagtraktamentet. Jag vill tillägga, att jag visserligen är på det klara med att det fortast möjligt bör beredas tillfälle åt kommunerna att giva ersättning för sina förtroendeuppdrag i större omfattning än nu är möjligt, men det kan icke nekas, att det å andra sidan är en viss fara för att det skall sägas om den "unga svenska demokratin" -- om jag så får uttrycka mig -- att den gör förtroendeuppdraget eftersträvat icke så mycket för förtroendets skull som för ersättnings skull.

*Om höjning
av landstings-
mans dag-
traktamente.
(Forts.)*

Det synes mig för den skull, som om man bör vila på hanen detta år. Saken kan synas obetydlig, men jag tror, att den har icke så liten principiell räckvidd.

Emellertid vill jag säga, att jag har reserverat mig i utskottet, därför att det förekommer på sid. 4 i utlåtandet ett uttalande, som på visst sätt slår ihjäl talet om att man skall vänta på utredningens resultat. Utskottet säger nämligen där: "och då dessutom för närvarande otvetydigt försiggår en sänkning av prisnivån". Om man godkänner denna passus i motiveringen, lär det väl betyda, att den utredning, som nu pågår, icke bör ge till resultat en höjning av ifrågavarande dagtraktamenten, såvida denna sänkning av prisnivån kommer att fortfara; och på det sättet har jag för min del icke velat binda denna utredning. Jag vill tillägga, att det dessutom synes mig vara olämpligt att hänvisa till detta förhållande en så kort tid efter det att riksdagen beslutat höja riksdagsmannaarvodet, låt vara att denna höjning av riksdagsmannaarvodet, såsom den näst föregående talaren framhållit, icke har skett procentuellt i samma grad som här ifrågasättes.

Herr greve och talman! Jag hemställer på anförda skäl om bifall till utskottets hemställan, men om uteslutande ur motiveringen av de av mig nyss omförmälda orden: "och då dessutom för närvarande otvetydigt försiggår en sänkning av prisnivån".

Herr M ö l l e r : Jag begärde ordet för att uttrycka min förvåning över att man här från såväl liberalt som konservativt håll enhälligt gått emot kravet på att få ett något ökat landstingsmannaarvode.

Såsom jag ser saken, är det förslag, som här föreligger ifrån reservanternas sida i konstitutionsutskottet, en enkel konsekvens av demokratiens tillämpande i vårt land. Här har gjorts en lagstiftning år för år, som lämnar valrätt och valbarhet till alla lager av vårt folk, men när man skall resonera om huru sedan detta folk också skall kunna få tillfälle att göra sig gällande enligt de nya bestämmelserna, vill man absolut icke se verkligheten sådan den är. Vi hava ju ett samhälle så beskaffat, att det finns åtminstone några hundra tusen människor i vårt land, som icke utan för dem mycket kännbara offer kunna påtaga sig offentliga förtroendeuppdrag, både allmänna kommunala uppdrag och landstingsupp-

Om höjning av landstingsmans dagtraktamente. drag, som det här gäller. Jag tycker för min del, att det vore en enkel skyldighet mot dem att genom en lagstiftningsakt se till att dessa rättigheter, som äro beviljade, också kunna i praktiken utövas. Men nu är faktiskt förhållandet det, att många gånger, då man skall välja mellan landstingskandidater, man tvingas att taga en man, som man vet är mindre kapabel för uppdraget, i stället för att taga en, som är mera kvalificerad därför. Den senare kan kanske icke åtaga sig uppdraget, emedan han har stor familj och andra bekymmer, som följa av fattigdom. Sådant där, herr Lyberg, kommer icke mycket fram i offentlig diskussion utan blott vid slutna sammanträden, där kandidater uppsättas och där man nog får veta, hur det verkligen är ställt i detta avseende.

(Forts.)

Det är naturligtvis en ganska väsentlig skillnad mellan de kommunala uppdragen i primärkommunerna och uppdraget att vara landstingsman, därför att åtminstone i regel vederbörande för utförande av de förra uppdragen icke behöva vistas på någon annan plats än den där de äro bosatta. Men här säger man till en person: vi vilja, att ni skall åtaga er detta uppdrag och resa till en annan plats, ni skall taga permission från ert arbete och förlora er arbetsförtjänst, ni skall uppehålla er själv, och ni skall uppehålla er familj hemma, och det skall ni göra — tidigare för ingenting och nu för det efter min uppfattning orimligt låga beloppet av tolv kronor per dag.

Jag skulle ha kunnat förstå speciellt herr Lybergs alla betänkligheter, om man med fog kunnat säga, att det belopp, som föreslås i reservationen och motionen, vore för högt tilltaget, om man med fog kunde säga, att en ersättning av tjugu kronor om dagen är ett orimligt belopp, som man icke på rak arm kan besluta, och att på det beloppet är det möjligt att lägga av mer eller mindre, måhända få en femtioöring om dagen över. Det vore måhända en mycket farlig sak, om det funnes en landstingsman, så sparsam, att han kan förtjäna femtio öre om dagen på det dagtraktamente man föreslår.

Jag kan för min del icke inse, att de skäl, som äro anförda mot reservationen här, äro på något sätt vägande. Jag skulle kunnat — jag upprepar det — ha förstätt argumenteringen om det varit ett mycket högt belopp, som föreslagits till dagtraktamente, men nog tror jag, att man ganska lugnt kan gå ut ifrån, att vilken prisnivå det i vårt land än kommer att bliva, så kommer en ersättning av tjugu kronor om dagen för en person, som skall utöva sitt uppdrag på annan ort än där han bor, där han måste hyra sig in och där han mer eller mindre måste leva på restaurant, aldrig att visa sig vara för högt tilltagen.

Under sådana omständigheter tycker jag, att det vore — det är visserligen ett starkt ord — riksdagens *enkla skyldighet* att se till, att denna sak ordnades på rimligt sätt, vilket nu icke är förhållandet. Det är självklart, att alla människor kunde önska, att man levde under så idealiska förhållanden, att vem som helst utan någon ersättning kunde åtaga sig de uppdrag det här är fråga om. Men vi veta ju alla, att samhället icke är beskaffat på det sättet, att det för massor av människor icke fin-

nes några möjligheter att åtaga sig ett sådant förtroendeuppdrag, därför att de mer eller mindre leva i ekonomisk misär.

Jag tillåter mig yrka bifall till den reservation, som här föreligger. Det är icke något steg ut i det okända. Det är heller icke något steg, som medför några farliga konsekvenser. Då man påstår, att om man skulle bevilja ett daktraktamente på tjugu kronor till en landstingsman, det skulle kunna se ut, som om den svenska demokratien ville göra de offentliga förtroendeuppdragen till att icke längre vara en fråga om offentligt förtroende utan till en fråga om vad man kan förtjäna på det offentliga förtroende man måhända åtnjuter, så skulle jag vilja svara, att denna föreställning om möjligheten att skaffa sig inkomster på sådana belopp, som det här gäller, tillhör några mycket besynnerliga fantasier. Jag tror, att om man vill se efter, varifrån dylika anmärkningar komma, så finner man, att det i regel är från personer, som äro vana vid helt andra dagsinkomster än de man föreslår i detta fall.

Jag tillåter mig, som sagt, att yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Lyberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att med anledning av ett påpekande från herr talmannens sida anhålla att få fråntäda mitt yrkande beträffande motiveringen och sålunda inskränka mig till ett yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Emellertid anser jag mig böra yttra några få ord i anledning av vad herr Möller nyss anförde. Han slutade med att säga, att den, som har den uppfattningen, att en höjning av det dagtraktamente, varom här är fråga, skulle kunna anses innebära, att den unga svenska demokratien därmed vill göra förtroendeuppdragen till uppdrag eftersträfvade för ersättningsens skull och icke eftersträvansvärda för förtroendets skull — att den, som ville säga det, närmast vore att betrakta som en fantast. Jag vill därtill svara, att den som — i likhet med herr Möller — så omskriver, vad en talare har sagt, gör sig skyldig till någonting, som ligger ganska nära de rena fantasierna. Jag slutade nämligen med några allmänna ord angående utredningen om ersättning åt kommunala förtroendemän i allmänhet, och såsom själv, efter min blygsamma uppfattning, en av dem, som vilja räkna sig till den ”unga demokratien”, ville jag erinra, att då det gäller att i stort sett lösa denna fråga, får man se till, att icke ens skenbart en sådan tankegång som den av mig angivna skall kunna komma att med fog göras gällande beträffande dem, som söka att i sin mån bidra till att det blir ett annat förhållande än hittills med avseende på utförandet av dessa förtroendeuppdrag i kommunerna.

Jag har alldeles samma uppfattning som herr Möller, att det är riksdagens ”enkla skyldighet”, som han säger, att se till, att denna fråga blir löst. Men jag har också den uppfattningen, att det är riksdagens enkla skyldighet att lösa frågan så, att man icke gör i det ena fallet si och i det andra fallet så, och att man icke låser sig fast vid något som man sedermera icke vill stå för.

*Om höjning
av landstings-
mans dag-
traktamente.
(Forts.)*

Om höjning
av landstings-
mäns dag-
traktamente.
(Forts.)

Nu säger herr Möller, att ingen vill väl påstå, att den ersättning, som är ifrågasatt åt landstingsmännen, är för hög. Nej, det vill jag icke påstå, men jag påstår däremot, att den är mycket högre än för de kommunala förtroendeuppdrag, som icke alls ersättas. Jag vill för övrigt säga, att om vi fästa oss vid siffran femton kronor i dagtraktamente för landstingsman, som bor på sammanträdesorten, så är det alldeles uppenbart, att i detta belopp också ingår ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Och, som jag framhållit, strider det mot den uppfattning, som riksdagen förut har anslutit sig till, nämligen att innehavare av kommunala representantskap icke skola hava ersättning för sådan förlorad arbetsförtjänst, ehuru det må ifrågakomma i vissa andra fall.

Jag har sålunda icke kunnat övertygas om att den uppfattning, som jag hävdade, är någonting, som åsyftar att försvåra möjligheterna för de ekonomiskt svagare i samhället, vilka till stor del numera hava hand om det invecklade kommunala förvaltningsmaskineriet, att — såsom sig bör — för detta maskineris handhavande taga sina bästa krafter i anspråk. Men jag har sagt, att frågan bör ses i sitt sammanhang, och att det icke därigenom uppstår någon orättvisa eller i varje fall icke någon oegentlighet, som väger så tungt, att man för den skull icke kan vänta ett år.

Herr Claesson: Herr talman! Jag har varit förhindrad att denna gång deltaga i ärendets behandling i utskottet, men då jag där deltagit i behandlingen av likartade ärenden vid föregående tillfällen, skall jag be att få säga ett par ord.

Jag vill då alldeles särskilt betona det sammanhang, i vilket denna fråga står med hela den stora frågan om ersättning åt kommunala förtroendemen, vilken är bragt under utredning.

En föregående ärad talare ville här med några siffror visa, att de kostnader, som detta förslag komme att medföra, skulle vara ganska obetydliga i förhållande till landstingsutgifterna i stort sett. Jag ber dock att få påpeka, att vid detta ärendes tidigare behandling man varit ganska allmänt ense om att när man här ginge att fastställa ersättningen vare sig för landstingsmän, som bo på orten, eller för dem, som icke bo där, detta komme att draga med sig en hel del kostnader för uppdrag, som av landstinget lämnas till andra personer, vilka enligt praxis eller stadfästade regler plägas hava samma ersättning som landstingsmännen. En höjning av själva landstingsmannaarvodet har således konsekvenser med sig på ett ganska vidsträckt område.

Vad jämförelsen med riksdagsmannaarvodena beträffar, skall jag tillåta mig att uttala den förmodan, att om priserna hade varit i sjunkande redan vid 1920 års riksdag, det visst icke är säkert, att riksdagsmannaarvodena fastställts till de belopp, som för närvarande äro gällande.

Vad till sist beträffar herr Möllers yttrande om att ett bifall till reservanternas förslag skulle vara en enkel konsekvens av demokratiens tillämpande i vårt land, så vill jag gärna medgiva, att man får försöka ställa så till, att de personer bliva i stånd att fullgöra de kommunala för-

troendeuppdragen, åt vilka demokratien möjligen kan önska anförtro dessa uppdrag. Men jag hoppas, att det icke skall betraktas som en enkel konsekvens av demokratiens införande i vårt land, att man bryter sönder frågorna på sätt som här är föreslaget och rycker lös en fråga från dess naturliga sammanhang och utan någon egentlig utredning slår fast två summor, som dock komma att prejudicera sedermera. Det förefaller åtminstone mig, som om man bör gå så till väga, att man tager sakerna i ett sammanhang.

Jag instämmer i utskottets hemställan.

Herr M ö l l e r : Jag vill mot den siste ärade talaren endast påpeka, att den utredning, som han talar om i fråga om de andra kommunala ersättningsfrågorna, redan har ägt rum. Det är ju på det sättet, att det betalas ett arvode till landstingsmännen, under det att man för andra kommunala förtroendeuppdrag icke åtnjuter något arvode. Jag kan sålunda icke godkänna den argumentation han anfört rörande sammanhanget mellan landstingsarvodena och arvodena för andra kommunala uppdrag för att därmed slå ihjäl det förslag, som här föreligger. Jag kan icke heller godkänna det argumentet, att då vi hava ett mycket stort missförhållande på en punkt och ett mindre missförhållande på en annan punkt, man, för att skillnaden icke skall bli ännu större dem emellan, nämligen mellan landstingsmannaupdraget och de andra uppdrag, för vilka det icke utgår något arvode alls, icke nu skall bifalla förslaget om ökat landstingsarvode.

Jag kan icke inse, att dessa argument hava någon verklig bärkraft i jämförelse med det förhållandet, att det nu faktiskt måste av en del bland de fattigaste människorna i vårt land begäras, att de för sig och sin familj skola göra direkta personliga, kännbara uppoffringar, när de utses till att fullgöra dessa uppdrag.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Larsson i Västerås m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller konstitutionsutskottets i utlåtande nr 14 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om höjning av landsstingsmans dag-traktamente. Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Larsson i Västerås m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

(Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 47.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 15, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott väckta motioner, dels om åvägabringande av utredning och förslag rörande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet, dels om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående införande av en kommunal objektskatt och dels om ändringar i förordningen om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjes-tillställningar, böra hänvisas.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. vattenkraftslånefonden.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt, att riksdagen måtte

- a) såsom kapitalökning för vattenkraftslånefonden för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel;
- b) besluta sådan ändring i de för utlämnande av lån från fonden gällande huvudgrunder, att för lån, som efter den 1 juli 1921 beviljades ur fonden, skulle gäldas ränta efter sex procent.

Herr förste vice talman: Herr talman! Som bekant beslöt 1919 års riksdag att lägga upp en vattenkraftslånefond och anvisade därför under 1920 och 1921 två miljoner kronor varje år. Nu har Kungl. Maj:ts gjort en hemställan om anvisande för 1922 likaledes av två miljoner kronor. Avsikten härmed var att befrämja själva tillkomsten av nya anläggningar och icke den fortsatta finansieringen av redan fullbordade företag. Nu har det emellertid visat sig, att vissa

lånesökande hava påbörjat företag med tillfälligt upplånade medel utan att avvakta Kungl. Maj:ts beslut, och de hava sedan kommit in med begäran om anslag från denna fond. Emellertid var kungörelsen formulerad så, att det var tämligen svårt med hänsyn till dess ordalydelse att bevilja dem dylika lån, och därför har Kungl. Maj:t utöver vad som förut hemställts gjort den framställningen, att Kungl. Maj:t skulle få ändra kungörelsen, så att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning.

Ang. vattenkraftslånefonden.
(Forts.)

Statsutskottet, som haft detta ärende om hand, har principiellt egentligen ingenting emot ett sådant medgivande. Man befarade dock, att det kunde utsträckas så långt, att man komme in på den bogen, att det lämnades lån även för den fortsatta finansieringen av redan fullbordade företag. För att därför finna ett remedium mot detta och uppnå det åsyftade målet, att dessa lån icke komma att beviljas för finansiering av fullbordade företag, har utskottet inskjutit i sitt utlåtande en punkt, där det heter: "För att huvudändamålet med fonden icke genom ett dylikt stadgande må äventyras, torde dock för tillämpningen av detsamma böra uppställas såsom villkor, att ansökning om statslån förelegat, innan arbetet å anläggningen begynts." Nu har man emellertid fått sig tillställd en promemoria från vederbörande departementschef, däri han på grund av en framställning från kommerskollegium påvisar, att om man strängt håller på detta uttalande, skulle man icke kunna lämna ut några lån alls. Det har nämligen visat sig, att ingen av dessa som påbörjat sina företag dessförinnan sökt lån i denna fond, utan de hade börjat förut, naturligtvis i förväntan att de skulle kunna få lånet i alla fall. Nu ligger det inne ungefär trettio låneansökningar. Jag tror icke, att något blivit utlämnat ur fonden ännu, men den kommer att tagas i anspråk genom dessa ansökningar, och Kungl. Maj:t anser, att för såvitt icke riksdagen nu eventuellt stryker detta uttalande i motiveringen man icke med gott samvete kan bevilja dessa låneansökningar.

Då det i alla fall framgår av hela det resonemang, som föres i motiveringen, vad statsutskottet har menat, nämligen att man endast i undantagsfall skulle kunna lämna lån åt redan påbörjade anläggningar eller åt sådana anläggningar, som redan hava kommit så långt, att man möjligen kan misstänka, att de för sitt fullbordande kunna anskaffa medel från annat håll och man alltså tydligt framhållit, att huvudändamålet icke är att understödja sådana företag, så anser jag för min del, att man sedan får lov att gå Kungl. Maj:t till mötes i dess framställning under hand. Jag hemställer därför, att med bifall för övrigt till vad utskottet här har framställt kammaren måtte besluta, att den punkt i motiveringen, som börjar med "för att huvudändamålet" och slutar med "begynts", må ur motiveringen utgå.

Efter härmed slutad överläggning bifölls till en början på gjord proposition vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

I avseende på motiveringen bifölls sedermera på särskild proposition herr förste vice talmannens yrkande, att utskottets uttalanden skulle godkännas med den ändring, att sista meningen i första stycket å sid. 7 i det tryckta utlåtandet uteslöts.

Om ersättning åt en kassör i riksbanken för viss förlust.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ersättning till en kassör vid riksbankens huvudkontor för liden förlust i växlingskassa.

I detta utlåtande hade utskottet på andragna skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till en av fullmäktige i riksbanken gjord framställning, måtte medgiva, att till kassören vid riksbankens huvudkontor O. E. F. Warberg finge av riksbankens medel såsom bidrag till tackande av viss i utlåtandet omförmäld, den 24 september 1920 av honom liden förlust utbetalas ett belopp av 2,962 kronor 50 öre.

Herr Wickman: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skulle icke besvära kammaren med att referera denna sak, om icke den blanka reservation, som finnes i betänkandet, hade en principiell innebörd.

Jag vill erinra kammaren om att vid 1919 års riksdag misräkningspengarna för kassören i riksbanken höjdes, och i samband därmed uttalades av utskottet, att inga som helst äskanden i sådana fall skulle komma att göras av detsamma, såvida det icke gällde frågor av utomordentlig natur.

Den man det här gäller har på grund av vissa omständigheter — hans hustru hade efter en kort sjukdom avlidit — lidit av nervositet i sitt arbete. Såsom av betänkandet framgår, förlorade han 4,000 kronor, vilka skola tackas av honom själv. Detta har han gjort — icke av egna medel, ty vid bouppteckningen befanns han icke äga något, men han har lånat denna summa på kamraternas borgen. Mannen har tjänstgjort som kassör i 30 år och är detta år pensionsmässig, det vill säga han har tjänstgjort i banken i 45 år.

Nu har en reservant från andra kammaren ansett, att man icke bör lämna honom någon hjälp till tackande av denna brist, vilket jag däremot icke tror någon i denna kammare skall hava något att invända emot. Som synes hava fullmäktige behjärtat den framställning som gjorts om ersättning och förordat, att två tredjedelar av beloppet skola lämnas såsom bidrag till tackande av förlusten. Det är detta utskottet har gått med på, och jag har velat framföra frågan för kammaren, var efter jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ersättning till källarmästaren O. Jönsson för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

*Ersättning åt
O. Jönsson
för förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdags-
huset.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 43, av herrar *Bergqvist* och *Strömberg*, och den andra inom andra kammaren, nr 201, av herrar *Kant* och *Johansson* i Brånalt, hade hemställts, att till källarmästaren O. Jönsson måtte utbetalas som ersättning för den förlust han lidit å restaurangen i riksdagshuset ett belopp av 25,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits dels av herr *Gustafsson* i Stensholm, som yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna, dels ock av herr *Wickman*, vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Wickman*: Herr greve och talman! Jag har fått på min lott att börja diskussionen i denna fråga. Det är nu tredje gången, som vi hava ärendet uppe, och det lär nog icke komma att avskrivas, förrän riksdagen ersatt denna summa.

Nu har man ju hört från alla de institutioner, som haft spisning för sin personal, och även från andra håll, att man haft stora förluster, ofantligt mycket större förluster än denna, och följaktligen är det icke, som många hava sagt, oberättigat, att herr Jönsson får ersättning. Jag kan nämna, att när affären uppgjordes mellan honom och ekonomideputerade samt representanter för riksgäldsfullmäktige, så sattes en prislista efter, låt mig säga ett köttpris av 2 kronor 50 öre, men omedelbart därefter steg det till 15 kronor. Man kunde således icke veta något om detta förut. Jag vill säga till herr Widell, som i fjol påstod, att det var ett kontrakt upprättat med herr Jönsson, att det för närvarande finnes ett kontrakt med restaurangbolaget, men med herr Jönsson hade man icke något kontrakt utan endast en personlig överenskommelse, och denna överenskommelse åsamkade honom en förlust av i det närmaste 40,000 kronor. Jag kan vidare säga herrarna, att den förlust han gjorde nödgade honom att lämna en fastighet, som han då ägde. Det var sålunda resultatet av den verksamhet han utövade här.

Nu visar det sig, att restaurangbolaget, som har kontrakt, kunde tilltvinga sig — med rätta naturligtvis — den ersättning som kom utöver kontraktet. Till restaurangbolaget har inbetalats för år 1920 för direkt gjorda förluster 16,269 kronor 96 öre, för handhavandet av restaurangen 6,000 kronor, för kapitalränta 700 kronor och för hyra av viss servis 1,500 kronor. Dessutom har man fått ersätta både linne och porslin, vars värde jag icke kunnat få uppgift om, men kanske någon annan kan lämna sådan. Dessa summor göra tillhoppa 24,469 kronor 96 öre. Det

Ersättning åt O. Jönsson för förlust i restaurangrörelsen i riksdags-
huset. (Forts.)

är under år 1920, då skillnaden i prissättning på lantmannaprodukter var ofantligt stor i jämförelse med 1918.

Sedan kommer man och säger, att det icke finnes någon bokföring, och det har icke skötts ordentligt. Nu har en av restaurangbolagets direktörer, herr Mild, gått igenom räkenskaperna och vitsordat genom intyg, att herr Jönsson gjort denna förlust. Nu kunna herrarna alltså icke längre komma och säga, att beräkningarna äro oriktiga, ty förlusten har konstaterats av en motståndare till herr Jönsson, direktör Mild!

Jag har sålunda den uppfattningen, att vi borde hava avgjort denna fråga till herr Jönssons förmån redan då den första gången var uppe. Jag tror, att det var 15,000 kronor, som krävdes från början, och nu är det 25,000 kronor. Det är icke stort mer än hälften av vad mannen förlorat. Jag hemställer alltså, herr talman, om avslag på utskottets hemställan och bifall till motionerna och reservationen.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Greve Lagerbjelke: För min personliga del är jag i en ovanlig situation, då jag har att tala för en utgift, som är avstyrt av vederbörande utskott.

Jag vill nu till en början erinra om att denna kammare förra året, om än med ringa majoritet, biföll av riksgäldsfullmäktige då gjord framställning om ersättning åt Jönsson. Frågan föll sedermera vid gemensam votering med några få rösters majoritet.

I år är frågan uppe genom en enskild motion, däri yrkats ersättning åt Jönsson med samma belopp, varom riksgäldsfullmäktige förra året gjorde framställning. Jag kan icke finna annat än att frågan i år i denna kammare befinner sig i samma läge som förra året, med den enda skillnaden att, då restaurangrörelsen ännu ett år gått med förlust, detta är ett ytterligare stöd för den uppfattningen, att Jönsson verkligen lidit förlust på sin rörelse under det år han innehade restaurangen — något som från åtskilliga håll bestritts.

Jag vill för min del gärna medgiva, att principiella invändningar med fog kunna riktas mot ett bifall till motionen. Det har talats om konsekvenser i andra fall, där entreprenörer skulle komma med anspråk för sin del, om riksdagen nu skulle bifalla denna framställning. Jag kan dock icke finna annat än att här är fråga om ett alldeles särskilt förhållande, som icke behöver medföra några konsekvenser i andra fall, vilka särskilt röra byggnadsföretag. Beträffande det fall, som nu föreligger, är det dock så, att det är vi riksdagsmän, som hava ätit, kan man säga, på denne persons bekostnad, och det kan väl icke vara riksdagen värdigt.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Vindahl: Jag är rädd för att denna fråga redan tagit alltför stor uppmärksamhet i anspråk, och jag tror, att den har fått ett betydligt större omfång än den egentligen hade behövt få. Men man har också lagt i dagen en energi, då det gällt att driva fram ett avgörande till vederbörandes förmån, som kanske vore värd en bättre sak.

*Ersättning af
O. Jönsson
för förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdags-
huset.
(Forts.)*

Ser man på frågan från dess uppkomst och följer dess utveckling, har man sannerligen, åtminstone jag för min del, mycket svårt att kunna få någon annan uppfattning än den, till vilken utskottet här kommit. När avtalet träffades med vederbörande, förutsattes ju bestämt, att han icke under några förhållanden skulle äga rätt att komma med några efterräkningar eller att få någon gottgörelse för eventuellt liden förlust. Visserligen hava, sedan detta kontrakt skrevs, i många hänseenden ändrade förhållanden inträtt — det skall villigt erkännas. Hade det varit så, att det framlagts en tydlig och klar räkenskap, som hade ådagalagt, att vederbörande gjort den eller den förlusten, torde det icke lida tveivel om att riksdagen också fäst avseende därvid och lämnat den ersättning, som hade behövts. Men då den räkenskap, som företeddes, var av sådan art, att den icke kunde på något sätt vitsordas och icke kunde på något sätt giva ledning för bedömandet av den förlust, som verkligen uppstått, måste det väl också vara alldeles riktigt, att vederbörande själv får stå sitt kast.

När ärendet först kom till bankoutskottet — det var för två år sedan, tror jag — granskade utskottet räkenskaperna och kom till det resultatet, att på grundval av dessa räkenskaper kunde utskottet icke tillstyrka den ersättning, som riksgäldsfullmäktige hade föreslagit. Året därpå kom frågan ånyo upp. Då hade räkenskaperna granskats. Den som verkställt denna granskning kunde icke vitsorda, att den förlust som vederbörande påstår sig hava lidit verkligen uppstått utan det är helt andra siffror, som erhållas. Att någon förlust kan hava uppstått, kan han ju å andra sidan icke förneka. Det torde för övrigt vara svårt att göra. Då föreslog emellertid bankoutskottet, att riksdagen skulle bevilja 25,000 kronor såsom ersättning för den eventuellt lidna förlusten. Vad sade då riksdagen? Jo, riksdagen sade: Nej, vi kunna icke bevilja ett så stort belopp på så lösa boliner.

I år har frågan kommit upp motionsvägen. Man försöker nu styrka förlusten med ett intyg från visst håll. Men vad säger detta intyg? Det säger egentligen ingenting; det synes, som om icke heller intygsgivaren kunnat finna något skäl för att tillstyrka en ersättning. Intyget säger endast, att den angivna förlustsiffran icke är på något sätt överdriven. Man kan således icke fixera siffran. Det egendomliga i saken är, att alla de affärer, som källarmästaren ifråga bedriver på andra håll, hava gått med vinst; endast rörelsen här har gått med förlust. När man ser sådant, förefaller det, som om det skulle vara allt skäl att se sig väl före, innan man beslutar sig för att medgiva den föreslagna ersättningen. Hur man än ser saken, kan man väl icke neka till, att detta kan draga med sig konsekvenser av allt annat än trevlig art. Nu på-

Ersättning åt O. Jönsson för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

stods av en talare här, att bristen skulle vara 40,000 kronor. Så hög har jag aldrig hört, att den skulle vara ens enligt de uppgifter, som vederbörande först gav. Då var det visst 38,000, och då ansågo riksgäldsfullmäktige, att 15,000 kronors ersättning skulle vara lagom. Räkenskaperna visade sedermera en förlust av 38,000 kronor, som emellertid icke kunde på något sätt styrkas, utan den granskning som företogs visade på något helt annat. Riksgäldsfullmäktige yrkade emellertid då på ersättning och ansågo, att 25,000 kronor borde vara lagom. Nu har man återkommit med samma framställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på den grund, att jag anser att man icke kan gå med på en utbetalning av denna summa, då det icke på något sätt har styrkts, vilket belopp vederbörande verkligen förlorat. Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga, anser jag mig skyldig att säga några få ord.

Den ärade ledamot av utskottet, som nyss hade ordet, yttrade, att han icke gärna kunde komma till en annan uppfattning än den, till vilken utskottet kommit. Jag vill verkligen fråga: Till vilken uppfattning har utskottet kommit i sakfrågan? Därom får man i dess utlåtande icke något besked. I föl tillstyrkte utskottet den framställning om ersättning, som då förelåg, och nu har utskottet icke sagt någonting i själva sakfrågan utan refererar endast riksdagens beslut och böjer sig för detta. I själva verket vet därför ingen här, såvitt jag kan förstå, vilken uppfattning utskottet nu har i fråga om själva kravets berättigande. Jag vill också uttala min förundran över att utskottet icke ansett sig ha någon anledning att sätta sig i förbindelse med riksgäldsfullmäktige i denna fråga. Det skedde i föl och då erhöll utskottet sådana upplysningar, som ledde till ett tillstyrkande. Nu hade det väl varit anledning att höra efter, hur det förhållit sig med restaurangrörelsen härnere under den tid, som förlupit, sedan Jönsson slutade. Om en sådan konferens skett, hade utskottet säkert fått den upplysningen, att restaurangbolaget måste ersättas för liden förlust under 1920. Det hade ju icke blott varit en intressant upplysning i och för sig, utan det hade varit en upplysning som bort hava inflytande på utskottets ståndpunkttagande till frågan.

Jag vill nu följa den ärade talaren i hans argumentering. Han säger, att vid det avtal, som upprättades, Jönsson förband sig att icke komma med några efterräkningar. Ja, det är ju möjligt och troligt, att han gjorde det, men vi skola komma ihåg, att detta avtal ingicks under en tid, då man icke kunde beräkna någonting, och om han än icke kan ha några som helst juridiska anspråk på ersättning — ty det erkänner även jag, att han icke har — kan det dock från moralisk synpunkt vara billigt, att han får ersättning för en förlust, som han fak-

tsikt lidit. Jag undrar, om det alltid är så riktigt, att förskansa sig bak- *Ersättning åt*
om den juridiska rätten. *O. Jönsson*
för förlust å

Det andra skälet för ett avslag var, att här inga klara räkenskaper *restaurang-*
föreläge, så att man kunnat få någon verklig uppfattning om den exakta *rörelsen i*
siffra som förlusten utgör. Detta torde väl sammanhänga med att Jönsson *riksdags-*
icke haft ett så utförligt bokföringssystem. Det känner jag dock *huset.*
icke närmare till. Men om man läser utskottets utlåtande för i fjol, *(Forts.)*
finner man där en redogörelse från riksgäldsfullmäktige. En av riksgäldsfullmäktige förordnad person hade då tagit del av räkenskaperna för år 1918 och kommit till den slutsatsen, att den förlust, som Jönsson gjort under sagda år, uppgick till 19,372 kronor 96 öre. Sedermera har även en annan person fått i uppdrag att granska räkenskaperna för 1918 och 1919, nämligen direktören för restaurangbolaget A. Mild. Han har visserligen icke angivit något sifferbelopp men säger, att den förlustsiffra, som Jönsson uppgivit, ingalunda får anses såsom överdriven.

Det tredje skälet var en anmärkning om att det förefölle egendomligt, att endast denna affär skulle hava gått med förlust under det att andra, som bedrivits av samme man, gått med vinst. Vi få då först och främst överväga, huruvida denna affär är jämförlig med andra affärer. Den är först och främst icke jämförlig med de affärer, som hava spriträttigheter, utan den är ekonomiskt i en mycket sämre ställning än dessa. Vidare är den icke jämförlig med andra matställen, där man icke har sprit, därför att tillströmningen till riksdagsrestaurangen är mycket ojämn, vilket naturligtvis förorsakar rubbningar i ekonomiseringen av densamma. Men det finns här en jämförelsepunkt, som vi kunna hålla oss till, och det är jämförelsen med rörelsen å samma restaurang, efter det Jönsson slutade där. Jönsson hade ett mycket ofördelaktigt avtal med riksgäldsfullmäktige i jämförelse med det kontrakt, som restaurangbolaget numera har. Jönsson fick köpa hela uppsättningen själv; restaurangbolaget har fått duktyg, porslin och sådant. Jönsson fick ingenting för sitt personliga arbete; restaurangbolaget får 1,000 kronor i månaden för driften. Jönsson fick ingen ränta på de pengar, som han insatt i rörelsen; restaurangbolaget får 7 % ränta på 20,000 kronor. Jönsson fick intet arrende för köksattiraljen, men restaurangbolaget får månatligt arrende för denna. Vidare måste Jönsson underkasta sig fastställda priser, men det behöver icke restaurangbolaget. Oaktat allt detta har rörelsen efter Jönssons tid gått med den förlust, att restaurangbolaget för 1919 fått en ersättning av över 15,000 kronor för lidna förluster och, som vi nyss hörde, under 1920 en ersättning av över 16,000 kronor, sålunda tillsammans 31,000 kronor. Kan man icke då genom analogi finna det rätt naturligt, att den person, som under de svårare och dyrare tiderna hade restaurangen, också måste ha gjort förlust, när det visar sig, att efterträdaren på samma restaurang gjort så avsevärda förluster?

Så var det slutligen frågan om konsekvenserna. Den invändningen tror jag icke, att jag behöver taga upp, ty den har greve Lager-

Ersättning åt
O. Jönsson
för förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdags-
huset.
(Forts.)

bjelke så klart bemött, att man knappast behöver vidare beröra den frågan.

Man kan ock verkligen, såsom greve Lagerbjelke gjorde, fråga, om det kan vara riksdagen värdigt, att dess ledamöter gå och äta delvis på en enskild mans bekostnad, och att en enskild man skall behöva vidkännas förlust på sin mathållning åt riksdagsmän, under det att ett rikt och mäktigt bolag är tillförsäkrad ersättning för samma slags förlust. Icke kan sådant vara rätt och riktigt. Jag ser saken från rent moralisk synpunkt, och hade jag icke ansett det vara en rättvis och billig sak, hade jag sannerligen icke åtagit mig att framföra denna motion till förmån för en person, som jag aldrig sett förrän i dag på morgonen.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr V i n d a h l: Jag kan icke underlåta att säga några ord till svar på den föregående ärade talarens anförande.

Han anmärkte mot utskottet, att det icke anlagt några nya synpunkter på frågan till stöd för avslagsyrkande. Nej, men det var heller inga nya synpunkter, som hade kommit fram och som man hade någon anledning att bemöta. Det är endast det gamla kravet, att här skall man ha ersättning — här skall betalas. Och det behöver icke besvaras med någonting nytt, såvitt jag kan förstå. En annan sak hade varit, om det kommit fram några nya, bärande skäl, där man tydligt och klart ådagalagt vad som var förlust. I så fall hade utskottet möjligen haft anledning att behandla frågan något annorlunda, men när man saknar varje ny grund för frågans bedömande, är det ju alldeles givet, att då kan man icke heller komma till något annat resultat.

Så talades här om jämförelsen mellan förr och nu. Ja, skillnaden är så pass märkbar, att var och en som intager sina måltider här nere på restaurangen känner och ser skillnaden. Det är sant, att det kan vara andra tider nu mot då; det förnekas visst icke. Men jag tror, att på den tiden gjorde sig gällande en mycket allmän känsla av att man ute i staden på andra ställen, där rörelsen bedrevs av samme man, kunde intaga sina måltider lika billigt som här, men betydligt bättre. Jag tror, att det i så fall är ett ganska vägande argument, om man nu skall börja tala om sådana saker.

Den juridiska sidan är ju klar; det erkännes av alla. Nu vill man därför kasta om frågan på den moraliska sidan. Ja, jag återkommer till den moraliska sidan. Det vore fullkomligt riktigt att anlägga denna synpunkt om det vore så, att det verkligen kunde visas, var förlusten varit, men man kan väl icke bara därför, att det påstås, att det är så eller så, och när man kommer med en räkenskap, som icke visar vad man påstår den visa utan någonting helt annat, tala om en moralisk skyldighet att lämna ersättning. Har det icke tidigare förelegat framställningar från andra entreprenörer för statens räkning, då det gällt större belopp och då det kanske gällt vederbörandes hela ekonomiska

ställning, och då har riksdagen sagt ett blankt nej, trots att det förelagat fullt klara räkenskaper? I dessa fall har man varit rädd för konsekvenserna, men nu är man icke alls rädd för dem! Jag tror, att det är hänsynen till konsekvenserna av ett bifall till framställningen, som bör vara den avgörande synpunkten i detta fall, när man icke kan visa verkliga fakta.

Ersättning åt O. Jönsson för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Nu säger man, att under 1919 skulle hava uppstått en förlust på 19,000 kronor. Ja, om det bara är fråga om en så stor förlust som skall ersättas, är väl ett belopp av 25,000 kronor för högt tilltaget. Det synes mig, som om dessa siffror återigen svävade ganska mycket.

Ifråga om de jämförelser, som den föregående talaren uppdrog, ansåg han, att man icke finge göra jämförelser med sådana ställen, där spritutskänkning förekomme. Ja, det är sant, att man icke kan göra en jämförelse med sådana ställen, men man behöver i alla fall icke gå så långt. Man behöver endast gå till Strömparterren, där verksamheten bedrivits av samme man. Där är ingen spritservering och där uppstod ingen förlust. Det synes mig alltså, som om icke heller detta resonemang håller. Man får allt stanna vid att det måste bero på helt andra saker.

Jag tror, att den förändring i meningarna om denna sak, som möjligen här gör sig gällande, till största delen torde vara beroende på den bearbetning, som under några dagar ägt rum här. Det är här icke alls fråga om, och jag tror icke alls, att det behöver ifrågasättas, att någon enda av kammarens ledamöter skulle vilja äta på en enskild mans bekostnad, som här sagts. Men en uppgörelse får man försöka hålla fast vid. Kan källarmästaren ifråga visa, vad förlusten är, ställer sig saken annorlunda. Men så länge han icke kan göra det, finnas sannoligen inga skäl, varför man skulle gå honom till mötes.

Herr Lindley: Anledningen till att jag begärde ordet var, att jag icke vill, att kammaren skall hava den uppfattningen, att det endast är dessa två reserveranter, som inom utskottet hava velat giva källarmästare Jönsson den ifrågasatta ersättningen. Jag har också varit med bland dem som röstat för att motionen skulle bifallas. Men jag har därför icke ansett nödigt att låta anteckna mig såsom reservant.

Motståndarna till detta förslag grunda sin ståndpunkt förnämligast på två skäl. Det första skälet är, att det icke funnits några tillräckligt klara räkenskaper, som utvisa förlustens storlek. Sedermera har tillkommit ännu ett skäl, som fördes fram även i utskottet, att nämligen det kosthåll, som herr Jönsson här i riksdagsrestaurangen bestod, var för dåligt.

Beträffande den första frågan vill jag säga, att det är rena omöjligheten för en källarmästare, vilken skall sköta en restaurang sådan som riksdagshusets att, om han samtidigt har flera restauranger, kunna sköta alla dessa så, att fullt klara räkenskaper kunna visas för varje restaurang. Frekvensen av matgäster är nämligen så högst olika, och det är

Ersättning *åthelt* naturligt, att om källarmästaren för en av sina restauranger tillagat *O. Jönsson*, så mycket mat, att den icke kunnat gå åt, så förflyttas maten till de övriga restaurangerna och vice versa, om en stark tillströmning av gäster sker. Alltså måste givetvis uppstå en svårighet att redovisa, vilka kostnader han har haft på ena eller andra stället. Det är därför som jag säger, att jag tror, att det är oresonligt och orimligt att begära, att en källarmästare som herr Jönsson skall hava möjlighet att här fullständigt klart och tydligt kunna redovisa, huruvida förlusten har uppkommit enbart på detta ställe eller på något annat. Av alla de bevis, som lämnats, tycks emellertid framgå, att huvudförlusten påvilar restaurangen i riksdagshuset.

När man sedermera säger, att källarmästaren hållit dålig kost, så är det ju möjligt, att man har kunnat få den uppfattningen. För min del erkänner jag villigt, att de gånger, som jag har besökt riksdagsrestaurangen, varit så få, att jag icke kunnat bilda mig någon fullständigt säker mening i detta avseende. Men en sak vill jag absolut vara med om att understryka och giva mitt erkännande åt, och det är, att det fanns säkerligen icke på någon annan Stockholmsrestaurang, så vitt jag vet, under den svåraste kristiden ett allmänt gemensamt bord, där var och en fick taga för sig efter behag, och jag tror, att det är just detta förhållande, som icke minst bidragit till att källarmästar Jönsson led förlust på grund av sin restaurangrörelse i riksdagshuset. Då jag ser saken på detta sätt, vill jag hellre vara med om att göra rättvisa än orättvisa, och bara misstanken att riksdagsmännen skulle profitera på enskild mans bekostnad kan jag icke vara med att ge stöd åt, och ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Winberg: Herr talman! Jag har samma ståndpunkt i denna fråga i år som föregående år och detta av följande skäl. Jag anser nämligen, att riksdagen icke kan under förhållanden, sådana som i detta fall föreligga, utan vidare bevilja ifrågavarande anslag. Jag anser nämligen, att i den så kallade enskilda företagsamhetens grundprincip ligger, att om man gått in på en överenskommelse, får man taga konsekvenserna även i de fall, då de äro mindre behagliga. Den grundtanken har man följt i alla andra fall, då det varit fråga om betydligt klarare skäl än dem, som här föreligga. När man därför nu frågar, huruvida det är i överensstämmelse med riksdagens värdighet att avslå den framställning, som här föreligger, vill jag vända om denna fråga på detta sätt: Skulle det verkligen vara med riksdagens värdighet förenligt att i detta fall, då det så att säga drabbar riksdagens enskilda ledamöter, åtminstone indirekt, tillämpa en fullkomligt annan princip än man gör i allmänhet. Jag undrar, om icke riksdagens värdighet i sådant fall skulle bli åtskilligt kantstött, och man komme då att undra ute i landet, efter vilka grundsatser vi handla här i riksdagen vid avgörandet av dylika frågor.

Jag skall icke upptaga tiden längre, men jag skulle dock samtidigt

vilja rikta en vördsam anhållan till riksdagens ledamöter, att vi hä-
danefter om möjligt måtte förskonas från fallet Jönsson, ty det bör-
jar verkligen bliva ganska tråkigt att hålla på med detta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Herr talman, mina herrar! Jag tillät mig be-
gära ordet i anledning av herr Lindleys yttrande, att sådana restauratö-
rer, som hava flera restauranger, icke skulle kunna skilja på de olika
restaurangernas räkenskaper. Jag ber då att få meddela, att det bolag,
som nu har restaurangen i riksdagshuset, har icke mindre än 26 i gång
varande restauranger men att det likväl skiljes på varje restaurang. Det-
ta om den saken.

Sedan skulle jag, medan jag har ordet, vilja till övriga talare i
denna fråga säga, att det måste föreligga ett missförstånd i fråga om
förlustsiffran. Såvitt jag kommer ihåg förra årets bankoutskottsutlå-
tande rätt, framgick därav, att under de två åren 1918 och 1919 —
det var 1918 års lagtima och urtima riksdagar och 1919 års lagtima
riksdag som det gäller — uppgick förlustsumman till cirka 35,000 kro-
nor, så att förlusten stannade icke, såsom någon sade, vid bara 19,000
kronor. Detta var sannolikt siffran blott för ena året, men för bägge
åren blev det 35,000 kronor. Sedan må man räkna hur man vill med
de juridiska förpliktelser, som man vill göra gällande att man icke i
detta fall har, men huru skulle det ställa sig, om man skulle ridit på
juridiska former under hela kristiden? Huru många skulle icke då hava
kommit att råka på obestånd, om man icke skulle hava räknat med möj-
ligheten att hjälpa dem? Man vet ju, huru avtal fingo lov att under-
hjälpas med dyrtidstillägg och allt möjligt annat. Nu har man i detta
fall ett avtal, som gjorts upp med en man, vilken skulle handhava riks-
dagsrestaurangen, och så inträffa de allra värsta åren, som t. o. m. kris-
tiden gav, och ändå vill man icke ge honom rättvisa och låta honom få
åtminstone någon del av den förlust ersatt, som han ådragit sig. Jag
tycker, att detta är ovärdigt riksdagen, och ber därför att få yrka bi-
fall till motionen.

Herr Bergqvist: Endast ett par repliker! Herr Vindahl sade,
att inga nya synpunkter tillkommit sedan förra året. Men då får jag
verkligen uttala min stora förundran över att icke utskottet kommit
till samma slut som i följ. Vidare: de 19,000 kr. jag talade om gällde
för 1918, men ersättningskravet avser två år, och förlusten för dessa
två år är av riksgäldskontoret beräknad till i runt tal 36,200 kr.

Det har här framhållits, att en bearbetning och agitation ägt rum.
Försåvitt detta skall vara en reprimand till mig, så vill jag omnämna
att jag någon tid varit uppe i Luleå och kom tillbaka hit först igår,
varför jag icke varit i tillfälle att bedriva någon agitation för saken.

Slutligen har det talats om att kosthållet på riksdagsrestaurangen
under Jönssons tid var dåligt, fastän det var dyrt, men jag undrar om

Ersättning åt vi icke alla fingo göra den erfarenheten under de värsta krisåren att *O. Jönsson* kosthållet litet varstans var både dåligt och dyrt. Jag vidhåller mitt för förlust å yrkande.

*restaurant-
rörelsen i
riksdags-
huset.*
(Forts.)

Greve Lagerbjelke: Jag vill gärna medge, att herr Jönssons räkenskaper icke äro så förda, att de utvisa en exakt siffra, men det är tydligt att det möter stora svårigheter att få fram en sådan, vilket också under debatten framhållits. Detta är just anledningen till att varken riksgäldskontoret förut eller motionären nu gjort framställning om att källarmästare Jönsson skulle få ersättning för hela den av honom uppgivna förlusten. Det rör sig nu om ett betydligt mindre belopp, och detta har av riksgäldsfullmäktige satts så, att man ansåg sig vara fullständigt på den säkra sidan.

Herr Waller: Endast ett par ord! Jag skall icke ingå i debatt om den föreliggande förlustens storlek, men var och en som under den tid det är frågan om intog sina måltider nere i riksdagsrestaurangen kunde inte undgå att finna, att densamma var, om jag så må säga, mindre väl skött. Jag tror att just i *det* förhållandet ha vi att söka orsaken till förlusten, om nu förlust föreligger. Det förekom upprepade gånger — jag var själv utsatt för det — att man blev serverad mat som var oätbar. Hur kan man då undra på att vi vände ryggen åt riksdagsrestaurangen och gingo ut på andra ställen för att söka få en bit mat? Jag ber nämligen att få konstatera, att på den tiden kunde man erhålla god och väl-lagad mat ute i staden till samma priser som gällde här i riksdagsrestaurangen.

Riksdagen har förut vid tillfällen, då det varit tydligt och klart ådagalagt, att entreprenörer för staten gjort avsevärda förluster, förluster som icke kunnat förhindras, visat tveksamhet. Då menar jag, att det vore inkonsekvent att i detta fall, då förlusten dock icke absolut kan konstateras, bevilja ett sådant belopp, i all synnerhet som jag är övertygad om att förlusten, åtminstone i stor utsträckning, varit självförvållad. Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wickman: Gentemot herrar Vindahl och Waller ber jag att få uttala min bestämda protest, ty dessa herrar voro icke i riksdagen under den svåra tiden, då svältperioden rådde både här på restaurangen och på andra ställen i denna stad. De skola därför icke ställa sig upp och vittna. Och herr Vindahl skall lära sig att läsa vad bankoutskottet i denna fråga yttrat, innan han själv kommer och säger något i saken.

Herr Enhöring: Herr vice talman! Jag var icke närvarande, då utskottet justerade detta sitt utlåtande, ty då skulle även jag ha reserverat mig i likhet med vad jag gjorde förra året. Jag skall icke i denna sena timma uppehålla herrarna länge, men vill endast säga ett par ord till herr Winberg. Hans första fråga, om det vore riksdagen

värdigt att bifalla motionen, vill jag besvara med ett obetingat ja. Hans önskemål, att för framtiden förskonas från vidare motioner i denna fråga, kan antagligen icke uppfyllas på annat sätt än, att vi nu bifalla den framlagda motionen, varför jag, herr vice talman, yrkar bifall till densamma.

*Ersättning åt
O. Jönsson
för förlust å
restaurang-
rörelsen i
riksdags-
huset.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och ansges en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 51;
Nej — 49.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om pension åt förre korrekturläsaren vid riksdagens tryckeriexpedition Gösta Miles Karlströms änka; nr 10, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; samt

nr 13, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna, nr 86 och 88, blev propositionen nr 86 på begäran bordlagd, varmot propositionen nr 88 nu hänvisades till bankoutskottet.

Onsdagen den 23 februari.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 62, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 63, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att vad utskottet i sitt utlåtande nr 12 hemställt bifölles även av andra kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades dels herr *Hagfält* från och med den 26 innevarande månad till och med den 10 nästinstundande mars för fullgörande av offentligt uppdrag, dels ock herr *Rune* från och med den 28 innevarande februari till och med den 18 nästinstundande mars på grund av följande, nu upplästa läkarintyg:

Stockholm den 23 februari 1921.

Borgmästaren, riksdagsman *A. Rune* är på grund av nervös överanstängning i trängande behov av någon tids fullständig vila från varje slag av intellektuellt arbete, intygas härmed. Som ovan.

G. Grönberger.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:
 nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse ang. kallelse till sammanträde av kyrkoråd och skolråd;
 nr 17, i anledning av väckt motion om meddelande av föreskrift, att val av kommunalfullmäktige må under viss förutsättning kunna ske å kommunalstämma; och
 nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t ang. fakultativ eller villkorlig tillämpning av det proportionella valsättet vid vissa kommunala val;
 statsutskottets utlåtanden:
 nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

bankoutskottets utlåtande nr 14, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragingsstaterna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m. m.; och

nr 12, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en författning rörande val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten;

andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock i anledning därav väckt motion; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.; och

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående fondering av de från skyddsskogarna i Jämtlands län inflytande skogsvårdsavgifterna.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,35 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 19, 20 och 22 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att professor *Nils Alexanderson* vid av mig företagen undersökning visat sig lida av lungkatarr, som gör honom oförmögen att tills vidare bevista riksdagsarbetet.

Stockholm 24/2 21.

Hj. Fries.
Leg. läkare.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 64, till Konungen, i anledning av väckta motioner angående uppskov med skyldigheten för landsting att anordna skyddshem.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

Föredrogs, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16—18, statsutskottets utlåtanden nr 2 A och B, bankoutskottets utlåtande nr 14, första lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12, andra lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 12 och 13.

Ordet lämnades nu på begäran till herr *F r ä n d é n*, som yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att först bland andra gången bordlagda ärenden skall å morgondagens föredragningslista uppföras andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmel-

ser mot oskäligen pris, och därefter samma utskotts utlåtande nr 9, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärfv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, *dels ock* i anledning därav väckt motion.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 179, av herr *Tjällgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ägo gränser;

nr 180, av herr *Andersson, Karl Andreas*, i samma ämne; och

nr 181, av herr *Lindhagen*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,12 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.